

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 25 (2301) Год XLV

Беласток 18 чэрвеня 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Неўзабаве чарговыя выбары

Яўген МІРАНОВІЧ

Здавалася, што восень гэтага года будзе вельмі цікавай, па прычыне планаванага вялікага сатырычнага шоу, якім будуць прэзідэнцкія выбары. Нішто не паказвала на тое, што кіруючая ў Польшчы кааліцыя постсалідарніцкіх партый проста рассыплецца. Прыватныя інтарэсы пару тысяч актывістаў Уніі вольнасці, разам з выходам партыі з кіруючага лагера, моцна пацярпелі. Невядома якія былі прычыны ўцёкаў унітаў з урадавых структур, але можна дадумацца, што інтарэсы партыі патрабавалі не мець нічога супольнага ў даны момант ні з фінансамі, ні гаспадаркай краіны. Найчасцей партыі нахабна пхаюцца да ўлады і Унія вольнасці не вылучалася нічым асаблівым у гэтым плане. Змагалася за крэслы для сваіх прыхільнікаў так у цэнтральных, як і ў лакальных установах.

Відаць, што ў эканоміцы набліжаецца нейкі пераломны момант, які, аднак, не будзе аптымістычным для грамадства. Да гэтай пары публічныя фінансы ратаваліся продажами замежнаму капіталу грамадскай маёмасці. Усё, што мела нейкую істотную вартасць, з'яўляецца ўласнасцю замежных карпарацый. Крыніца лёгкага прыбытку проста скончылася. Кожны, хто будзе працоўваць бюджэт на наступны год, павінен улічваць гэты фактар. Узнікне тады пытанне: што лепшае для дзяржавы і грамадства — інфляцыя, ці рэзкае абмежаванне выдаткаў на сацыяльную дапамогу, асвету, культуру, інвестыцыі. Унія вольнасці, відаць, вырашыла, што ў існуючых палітычных умовах няма добрай развязкі гэтай праблемы і самае карыснае для будучыні партыі — не браць адказнасці за тое, што здарыцца ў найбліжэйшы час.

Мала праўдападобна, што салідарнікам, а, дакладней кажучы, кааліцыі клерыкальных, нацыянальных і кансерватыўных партый удалася выпрацаваць такі праект бюджэту, які атрымае адабрэнне паловы парламентарыяў. З той прычыны, што лідэр салідарніцкага лагера Мар'ян Кшаклеўскі з'яўляецца кандыдатам у прэзідэнты, бюджэт можа спачатку быць прывабны для грамадства, але тэхнічна будзе невыканальным. Пасля прэзідэнцкіх выбараў, калі закончыцца каацыя з выбаршчыкамі, салідарнікі праўдападобна памяняюць праект бюджэту спадзеючыся, што выконваць яго будуць посткамуністы.

За ўсе партыйныя гульні, карупцыю, дэмаралізацыю элітаў улады заплаціць грамадства. Парламенцкія выбары, якія планаваліся за год, могуць адбыцца намнога хутчэй па прычыне нестабільнасці ўраду Ежы Бузка.

[працяг 3]

Вось, што засталася ад жыта, — паказвае Арсень Койла з Навасадаў.

Знішчыў мароз, а засуха прыправіла

Трагедыя на вёсцы

Аляксей МАРОЗ

— Трава ўся гарыць, са збожжам таксама трагічна. Спачатку мароз знішчыў, а засуха прыправіла. Не будзе сёлета груш, чарэшняў, вішняў, арэхаў, а яблык таксама вельмі мала засталася, — кажа солтыс вёскі Навасады Анатоль Сіняковіч, якога спатыкаю на панадворку. — Травы яшчэ не касіў, бо і так плён мізэрны быў бы, а пасля ўсё з каранямі выгарэла б.

У Навасадах мала лугоў, няма таксама гаспадароў, якія гадавалі б многа кароў. Галоўны даход у найбольшых гаспадарках ад продажу збожжа і свіней. Сорак гаспадароў з Навасадаў заявілі ў гмінную ўправу аб знішчэнні збожжа, але толькі ўласнікі вялікіх гаспадарак зацікаўлены браць крэдыты на малы працэнт.

Усё пачалося ад марозу

У Навасадах у пачатку мая ноччу быў мароз (-7°C і -9°C), які ў галоўным прычыніўся да знішчэння збожжа.

— У мінулых гадах таксама былі прымарозкі, але пасля ішоў дождж і расліннасць адпівалася. Сёлета пасля марозу настала засуха і на слабейшых землях згінула амаль усё жыта. Калі пасля марозу заехаў я на поле, то сцяблінкі жыта папераломваліся, — успамінае аб трагічных паслядоўнасцях рэзкага паніжэння тэмпературы Арсень Койла з Навасадаў.

Неадкладна наведваў ён страхавую кампанію ПЗУ, але там паведамілі, што збожжа застрахованае толькі ад граду і пажару. У гміне даведаўся, што можа разлічваць толькі на нізкапрацэнтны крэдыт. Аднак спачатку адпаведная камісія мусіць пацвердзіць стан знішчэння пасяўной плошчы. Пасля на поле Арсена Койлы прыйшлі чыноўнікі, якія сцвердзілі, што змерзла 80-90% жы-

та на 14 гектарах і 40% аўса на 8 гектарах. Зараз гаспадар адараў амаль 10 гектараў жыта, і яшчэ кусок адарэ. Не ведае пад які працэнт будзе крэдыт і чаквае дапамогі з дзяржаўнага бюджэту або ад гмінных улад.

З кожным днём траты большаюць

Вядомым не толькі ў Навасадах, але ў Гайнаўскай і суседніх гмінах земляробам з'яўляецца Рыгор Саевіч, які апрацоўвае больш за 200 гектараў зямлі і гадуе многа свіней. На панадворку спатыкаю жонку, Валянціну Саевіч, намесніка старшыні Рады Гайнаўскай гміны. Муж працуе на полі і вернецца вечарам. Спадарыня Валянціна інфармуе, што мароз і засуха знішчылі пад 90% збожжа на 35 гектарах, а найбольш пацярпелі плантацыі рапсу, жыта і ячменю. Аднак гаспадар нядаўна хадзіў на поле і заўважыў, што з кожным днём плошча ссохлага збожжа павялічваецца і зараз дасягае прыблізна пад 50 гектараў. Многа пасеваў ужо адаралі, але далей не аруць, бо патрэбны дадатковыя сродкі на паліва. Не ведаюць ці браць крэдыт, бо ў сувязі з вялікімі патратамі цяжка будзе аддаць яго.

Многа пясчанай зямлі каля Навасадаў належыць Кааператыву сельгасгурткаў у Гайнаўцы і таму страты ў кааператыве самыя вялікія. На 345 гектарах пасеваў захавалася толькі 7 гектараў азімай пшаніцы. Камісія ацаніла, што марозам і засухай знішчаных было пад 50% жыта і аўса на 275 гектарах, пад 90% пшанжыта і выдатна абмежаваны будзе плён яравой пшаніцы і ячменю.

— У гэтым годзе планавалі мы браць крэдыты і рэзка пабольшыць гадоўлю свіней, нават да двух тысяч штук у год, а тут такая патрата, — кажа старшыня кааператыва Раман Ажахоўскі.

[працяг 4]

Міхась Шаховіч, чалавек на ростанях

Сэрца баліць, Міхась, балела нам усім даўно, дзесяцігоддзі. Мы плакалі над Тваёй ссыхаючай, счарнелай Валожкай. Злаваліся, білі словам і бракам слова. Бо толькі сябра шчыры мае права на слова шчырае і ўдар, які ацвярэзіць. Чакалі слоў тваіх.

[рэквіем 3]

„Великий Сталин. Солнце нашей жизни...”

Яшчэ не мінуў месяц ад усенароднага святкавання 70-годдзя таварыша Сталіна. Газеты адводзілі вялікую плошчу пад віншавальныя тэлеграмы, якія сцякаліся ў Маскву з усяго Савецкага Саюза, кіраўнікоў замежных дзяржаў. Ад імя беларускага народа Генералісімусу было паслана вершаванае пісьмо.

[з колішняга друку 4]

Пра Палессе гоман, гоман...

У Беластоку 1-3 чэрвеня 2000 года праходзіла міжнародная навуковая канферэнцыя „Палессе ў XX стагоддзі”. Яе арганізатарамі былі Кафедра беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку і Заходнепалескае навукова-краязнаўчае таварыства „Загароддзе”.

[болей 5]

Замежны семінар

Едзем далей. Арэк пачынае гутарыць з дзяўчынай на нямецкай мове, але пасля некалькіх хвілін адыходзіць. Ад пытання пра кніжку, якую дзяўчына трымае ў руцэ пераходзім да гутаркі пра тое, чым займаемся. Яна гаворыць, як выглядае яе праца, я прадстаўляю „Ніву”, „Зорку”.

[валанцёрства 8]

Па слядах мінулага

У 1819 г. да прыхода, апрача Аўгустава, належалі вёскі Жарнава, Бярнаткі, Тураўка, Кольніца, Сарны, Нэта, Прускаленка і іншыя. У самім Аўгуставе жыло 254 вернікаў. Пасля 1820 года прыход быў ліквідаваны. Дэкрэтам Холмскай кансісторыі царква была далучана да прыхода ў Ліпску.

[гісторыя 9]

Так выглядала жыццё...

Найглыбей у маю памяць запаўдзень, калі да бацькі прыйшоў яўрэй з дачкой з Бельска. Думаю, што бацька добра яго ведаў. Накарміў іх, але пераначаваць пабаяўся.

[устамін 10]

Беларусь — беларусы

Ажыўленне гандлю з Усходам

Базары ў Беластоку зноў запоўніліся дробнымі гандлярамі з Беларусі і Расіі. Раней таксама іх было шмат, аднак у большасці прыязджалі ў Польшчу экспарцёры цыгарэтаў і таннай гарэлкі. Найчасцей гэтым таварам гандлявалі жыхары пагранічнай зоны, якіх галоўным заняткам была амаль штодзённая паездка ў Польшчу. 10 долараў прыбытку ў дзень учынялі іх фінансавай элітай Гродна ці навакольных мястэчак.

У апошніх тыднях у Беластоку з'явілася шмат купцоў з Мінска, Масквы, Смаленска і іншых мясцовасцей расійскай правінцыі. Аўтобусы з Мінска ў Беласток, якія раней ехалі амаль зусім пустыя, сёння запоўніліся да апошняга месца. У Беласток беларусы і расіяне едуць з зусім пустымі сумкамі і поўнымі кашалькамі. Тут на базары па вуліцы Кавалярыйскай купляюць тавар і гэтым жа аўтобусам вяртаюцца ў Мінск. Падарожжа з Масквы ў Беласток і назад доўжыцца прыблізна каля 70 гадзін. У той час трэба прайсці чатыры мытныя кантролі і праверкі дакументаў на польска-беларускай мяжы. Амаль на тры суткі спальнай і рэстаранам для гэтых бізнесменаў становіцца аўтобуснае крэсла. Гэта даволі цяжка выпрацаваны прыбытак, калі да падарожных складанасцей далічыць яшчэ пастаянны страх перад мытнікамі, польскімі зладзеямі і рускімі ржэцёрамі.

Як сказала мне суседка з аўтобуса, жыхарка Масквы, тысяча долараў, заінвеставаных у паездку на базар у Беласток, дае дзвесце долараў чыстага прыбытку. Гэта троху больш, чым яе месячная

зарплата навуковага супрацоўніка Інстытута ядзернай фізікі. Рух купцоў з Усходу выклікалі інфармацыі аб падзенні вартасці залатоўкі. На расійскім рынку цана долара ад некалькіх тыдняў моцна стабілізавалася. Таму чаўночны гандаль з Польшчай стаў зноў прыбытковым. Напрыклад, штаны, купленыя ў Беластоку за 60 злотых, у Мінску даражэйшыя ў два разы. Там пакуль што яшчэ не адрозніваюць арыгіналаў ад фальшывых вырабаў. Арыгінальныя штаны ў краме ў Беластоку каштуюць 150-200 злотых. На базары, дарэчы, арыгінальныя вырабы не прадаюцца. Але адкуль гэта ведаць пакупніку з Мінска ці Масквы? Найважнейшае, што надпіс на штанах амаль такі ж як на прадуктах вядомай у свеце фірмы.

Вялікая частка тавараў, якія прадаюцца на мінскім стадыёне „Дынама”, прывезеная з Польшчы. Прадукуюцца яны часта ў нейкіх гаражах, бараках каля Варшавы, Лодзі, Беластока. Вельмі часта непасрэднымі выканаўцамі гэтых вырабаў з'яўляюцца працуючыя на чорным рынку грамадзяне Беларусі, Расіі, Украіны. Вытворчасць і гандаль развіваюцца толькі тады, калі даюць прыбытак людзям, якія гэтым займаюцца. Фальшаваныя джынсы носяць тысячы беларусаў і расіян, задаволеных, што так танна ўдалося ім іх набыць. Найбольш актыўныя грамадзяне ўсходніх краін, памяняўшы рублі на долары, не пашкадуючы ні здароўя, ні часу, каб задаволіць іншых аматараў заходняй вопраткі.

Яўген Мірановіч

„Не получится господин Вик”

Беларускія апазіцыйныя партыі і грамадскія арганізацыі не паддаліся на абяцанкі Лукашэнкі і не пайшлі на яго сустрэчу з удзельнікамі так званых дыялога, які адбываўся 30 мая ў мінскім Палацы рэспублікі. Гэта яўна было не даспадобы Лукашэнку. Чамусьці асабліва ён абуралася адсутнасцю прадстаўнікоў ТБМ. Што датычыць сямі асноўных палітычных партый, без удзелу якіх дыялог не мае сэнсу, Лукашэнка сказаў, што іх электарат усё роўна не больш 10%. Аднак у сваёй прамове ён рабіў націск менавіта на адносін з гэтымі партыямі, а не з тымі арганізацыямі, прадстаўнікі якіх прыйшлі ў Палац рэспублікі і адзін за адным хвалілі яго палітыку, выбарчы закон і сітуацыю ў Беларусі.

Лукашэнка заклікаў апазіцыю прыняць удзел у парламенцкіх выбарах і заявіў, што ўлады бяруць на сябе абавязальства ў час арганізацыі і правядзення выбараў не рабіць дзеянняў, якія пагоршаць умовы дзейнасці апазіцыі. У сваю чаргу апазіцыя павінна ўстрымацца ад дзейнасці, якая, на думку Лукашэнкі, парушае закон і прыносіць страты знешне-

палітычным і знешнеэканамічным інтарэсам дзяржавы. Але пра павышэнне паўнамоцтваў парламента, што з'яўляецца асноўным патрабаваннем апазіцыі, гаворка не ішла. Больш таго, даючы абавязальства, Лукашэнка працягваў ляжаць апазіцыю апошнімі словамі і пагражаць ёй Саветам Бяспекі. Галоўным абвінавачаннем было атрыманне дапамогі з Захаду. Лукашэнка сказаў, што можа раскажаць хто і колькі атрымоўвае, але чамусьці не сказаў. Гэта вельмі нагадвала яго перадвыбарчую кампанію, калі ён казаў пра „чэмаданы кампраматаў”, якія ніхто так і не ўбачыў. А кіраўнік групы АБСЕ ў Беларусі, Ганс Георг Вік, які прысутнічаў на сустрэчы і нават прамаўляў, быў абвінавачаны ледзь не ў падрыўной дзейнасці. Лукашэнка відаць так захапіўся сваім аратарскім талентам, што забыўся хто перад ім і размаўляў з Вікам як са старшынёй беларускага калгаса. Напэўна ўяўляючы ў асобе кіраўніка групы АБСЕ ўсё Захад і беларускую апазіцыю ён сцвердзіў, што ў Віка нічога не атрымаецца.

Зміцер Кісель

Заява Рабочай групы Асамблеі дэмакратычных няўрадавых арганізацый Беларусі

Уладны рэжым спрабуе падмяніць палітычны перамовы аморфным, без бакоў працэдуры і парадку дня „дыялёгам” з удзелам бязмежнай колькасці грамадзкіх арганізацый. Але грамадзкія арганізацыі ня ёсць палітычным суб'ектам.

Рабочая група Асамблеі дэмакратыч-

ных няўрадавых арганізацый Беларусі сцвярджае, што далейшы ўдзел грамадзкіх арганізацый у гэтак званым „шырокім дыялёгу” уваходзіць у супярэчнасць з устаноўчымі прынцыпамі Асамблеі і несумяшчальны з працай у Рабочай групе Асамблеі. 8.06.2000 г.

Народы Беларусі гулялі ў Гродне

Феерверкі над старажытным Гроднам апоўначы з 3 на 4 чэрвеня закончылі III Усебеларускі фестываль нацыянальных культур. Шаснаццаць народаў на працягу двух дзён прэзентавалі свае мастацкія калектывы, уборы, вырабы народнай творчасці, нацыянальную кухню. Сярод іх былі бліжэйшыя суседзі Беларусі і народы, якія спрадвеку пражываюць на беларускай зямлі: літоўцы, латышы, немцы, палякі, рускія, украінцы, цыганы, яўрэі. А таксама імігранты з далёкіх краін: азербайджанцы, армяне, грэкі, карэйцы, малдаване, татары-башкіры, чувашы, эстонцы.

Першы такі фестываль прайшоў у Гродне ў 1996 годзе, другі — у 1998. Абодва выпускі паклалі „вялікі пачатак развіццю культур нацыянальных супольнасцей Беларусі”, — чытаем у прэс-рэлізе сёлетняга фестывалю. Узніклі новыя нацыянальныя суполкі, сталі працаваць нядзельныя школкі, па ўсёй рэспубліцы ладзіліся розныя мерапрыемствы.

Да сёлетняга фестывалю рыхтаваліся звыш года. Выступленні мастацкіх калектываў праходзілі ў раённых і абласных цэнтрах. Паасобныя меншасці праводзілі свае нацыянальныя фестывалі. Фінал арганізавалі: Міністэрства культуры, Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей, Гродзенскі абласны выканаўчы камітэт і Гродзенскі гарадскі выканаўчы камітэт, надаючы яму статус Усебеларускага фестывалю.

Фестываль пачаўся ў пятніцу пасля поўдня шэсцем па вуліцах Гродна ад гасцініцы „Беларусь” да Савецкай плошчы, дзе і адбыўся вялікі супольны канцэрт. З-за спінаў народу і кардонаў міліцыі не ўсё тут можна было ўбачыць, таму значна цікавей было другога дня, калі адкрыліся нацыянальныя панадворкі. Выглядала гэта так, што кожная група заняла адведзенае сабе месца ў межах старажытнага цэнтра горада і там прэзентавала сваю самабытную культуру.

Напрыклад, зараз за Аблвыканкам перад Савецкай вуліцай размясціліся грэкі, якіх у Беларусі (паводле даведніка фестывалю) усяго 743 чалавекі, але маюць дзве суполкі: „Алкестыда” ў Мінску і „Пелапанэс” у Маладзечне. Грэкі, апрача музыкі, падрыхтавалі на пачастунак барана, меншай жывёлы і розных салатаў не ўспамянаючы. Непадалёк быў панадворак цы-

ганскі з коньмі і брычкай, а ўжо на Савецкай вуліцы — галоўным праменадзе горада — танцавалі карэйцы і армяне. У гэтых другіх былі найбольшыя шашлыккі.

Згодна суседнічалі ўкраінцы з яўрэямі і немцамі. Палякі „акупавалі” Новы, а літоўцы — Стары замак. Першыя частавалі літаратурай і... чамусьці таксама шашлыккі. А ў другіх пад спевамі і танцы можна было скаштаваць цёмнага густога літоўскага піва. На жаль, чалавек не з мяшком і смак большасці нацыянальных страў застаўся невядомым. Затое музыкі і спеваў дальбог мог паслухаць уволю, якіх заўгодна.

У час фестывалю былі і іншыя цікавыя мерапрыемствы. На Новым замку, напрыклад, была адчынена выстаўка фотаздымкаў „Гродна на мяжы тысячагоддзяў”, у якой удзельнічалі таксама беластачане: Віктар Волкаў, Марэк Далецкі, Генрык Рагазінскі і Пётр Савіцкі. А ў маладзёжнай праграме „Беларускі фальк-мадэрн” выступілі два добра вядомыя нашы калектывы: „Ас” і „Прымакі”, выклікаючы прызнанне сабранай на Савецкай плошчы публікі.

Беларуская дзяржава ў арганізацыю фестывалю ўклала многа фінансавых сродкаў і аўтарытэту, што было відаць хаця б па колькасці міліцыянтаў. Безумоўна, частка праграмы, была паказухай. Асабліва вялікія канцэрты на Савецкай плошчы. Можна было сумнявацца ў якасці такога мастацтва як дэкаратыўнае пано на сцяне аднаго з дамоў — сімвал фестывалю. Але нацыянальныя панадворкі былі супер! Кожны мог сабе выбраць паводле свайго густу.

Ва ўсім горадзе сустракаліся праграмы і схемы паасобных падзей фестывалю. Падмеченыя і памытыя вуліцы таксама сведчылі, што гэта не абыякая падзея. Гродзенцаў ніхто не зганяў, а людзей на ўсіх мерапрыемствах было вельмі многа.

Сярод высокіх гасцей можна было заўважыць прадстаўнічую дэлегацыю з Беластока, на чале з прэзідэнтам горада Рышардам Турам і сенатарам Станіславам Марчукам. Можна калі-небудзь і ў Беластоку прайдзе падобнае свята — у цэнтры горада, з удзелам гарадскіх улад і за дзяржаўныя грошы. Не будзь ў нас, праўда, такіх экзатычных канцэртаў, як карэйскі, але пару нацыянальных групаў у горадзе і рэгіёне збяраецца.

Мікола Ваўранюк

Зварот сакратарыята Таварыства беларускай мовы да Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і ўрада Беларусі

30 мая 2000 года кіраўнік беларускай дзяржавы Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з удзельнікамі грамадска-палітычнага дыялогу заявіў аб неабходнасці абмеркавання стану беларускай мовы ў Беларусі і выказаў шкадаванне, што ў зале пасяджэнняў адсутнічалі прадстаўнікі ТБМ.

Таварыства згоднае весці гаворку па гэтым пытанні і ўжо двойчы накіроўвала лісты на імя Першага намесніка Кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта спадара Русакевіча У.В., адказнага за правядзенне дыялогу, з прапановай ўключыць у пералік пытанняў, што выносяцца на абмеркаванне, наступныя:

1. Наданне беларускай мове рэальнага статусу дзяржаўнай;
2. Стварэнне Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта.

На жаль, адказу на гэтыя прапановы мы не атрымалі, як і на Зварот да

кіраўніка дзяржавы ўдзельнікаў мітынгу, што ладзіла Таварыства 8 верасня 1999 года з патрабаваннем адкрыцця Беларускага нацыянальнага ўніверсітэта.

Мы мяркуем, што наспеў той час, калі кіраўніцтва беларускай дзяржавы гатовае весці дыялог па гэтых набалелых пытаннях. Каля 30 тысяч грамадзянаў, якія падпісаліся за стварэнне ўніверсітэта, упэўненыя, што іх пажаданні будуць пачутыя, і Прэзідэнт Беларусі падпіша ўказ аб стварэнні БНУ ў сталіцы, а таксама адкрыцці яго філіялаў у буйных гарадах Лідзе, Пінску, Оршы і Бабруйску.

Таварыства спадзяецца, што дыялог прадстаўнікоў ТБМ з кіраўніцтвам дзяржавы адбудзецца і станёўча паўплывае на далейшы лёс беларускай мовы.

Сакратарыят ТБМ

1 чэрвеня 2000 г.

Міхась Шаховіч

(20.11.1953 г. — 5.06.2000 г.)

Міхась Шаховіч, пісьменнік, журналіст, фалькларыст і выдавец нарадзіўся ў вёсцы Сакі. Вучыўся ў бэльскім белліцэі, закончыў рускую і беларускую філалогію Варшаўскага універсітэта. Дэбютаваў у „Ніве” ў 1974 годзе. З 1975 г. па 1985 г. быў журналістам „Нівы”. З 1985 да канца дзейнасці штотомесячніка „Кантрасты” быў у ім сакратаром рэдакцыі. Кіраваў выдавецтвам „Пагранічча”. У апошнія гады супрацоўнічаў з „Часопісам” і „Нівай” (як Міхаль Пашкоўскі). Член Беларускага літаратурнага аб’яднання „Белавежа” і Саюза польскіх пісьменнікаў (з 1985 г.). Аўтар паэтычных зборнікаў „Прамінан-

Калі я радзіўся,
Зямля засынала.
Плакала матуля,
І цешылася, смяялася,
Гладзіла галоўку,
Да грудзей туліла
І з зорак чытала,
Сонцу спавядалася,
Горача малілася:
— *Божа ж ты, мой Божа!*
У табе магутнасць,
У табе ўся сіла!
Шчасце дай і долю
Ты маёму сыну.
Дай яму куточак
У сваіх уладаннях,
Падсілкуй надзеяй,
Упэўні ў змаганнях.
Пакажы дарогу,
Куды б мог вяртацца,
Не дай сіратою
Па чужых блукацца.
У чужых мо й добра
Ды горкае ігчасце...

З кожным днём узростання
Слёзы лье матуля.

Гоніць прамінанне,
Штораз мені сустрачаў —
Усё больш расстанняў...

Фрагмент паэмы
„Сповідзь пад сузор’ямі”

не” (1978), „Святая ноч” (Беласток 1979), „Напевы” (Беласток 1987), „Кліч” (Мінск 1993), „Пад сузор’ямі” (Беласток 1998) і зборніка апавяданняў „Вада ў рэшаце” (Беласток 1984).

Неўзабаве чарговыя выбары

[1 *працяг*]

Здаецца ўпершыню пасля 1989 г. парламенцкія выбары не будуць выклікаць вялікіх эмоцый сярод беларусаў Беларускага Вялікага. Мала праўдападобна, што ўзнікне цяпер нейкі беларускі выбарчы камітэт. Няма цяпер у нас інтэграванага асяроддзя, гатовага арганізаваць нейкую палітычную акцыю. Паражэнні на ўсіх ранейшых выбарчых кампаніях прывялі дзеячаў да поўнай адсутнасці веры ў свае сілы. Дарэчы, нават калі б нехта хацеў уключыцца ў змаганне за палітычнае крэсла, хутка зарыентаваўся б, што больш яго ранейшых сяброў гатовых перашкаджаць яму, чым памагаць. Такая ўжо наша сялянская натура.

Не абазначае гэта, што ў новым парламенце не будзе беларуса. У посткамуністаў намнога больш палітычнай інтуіцыі, чым у салідарнікаў. Можна быць упэўненым, што Яўген Чыквін, Ян Сычэўскі ці нехта іншы будзе паслом наступнага склікання Сейма. Цалкам праўдападобна, што нехта з іх стане беластоцкім віцэ-ваяводам. Ужо цяпер, без выбарчай кампаніі, СЛД можа лічыць на падтрымку больш за 90 працэнтаў праваслаўных выбаршчыкаў. Салідарнікі ў апошніх гадах цалкам пераканалі беларусаў Беларускага Вялікага, што іх ранейшыя палітычныя сімпатыі былі зусім абгрунтаванымі.

Яўген МІРАНОВІЧ

Праблемы Бельскай гміны

Адгалоска

У „Ніве” н-р 20 ад 14.05.2000 г. у артыкуле Андрэя Назарэвіча „Праблемы найбольшай гміны” ёсць многа недаданага. Нават пададзены непраўдзвы лік салэцтваў. Войт гміны Юры Ігнацок сцвярджае, што „не стае грошай, а прычына гэтаму — нізкі сельскагаспадарчы падатак і абрэзаная асветная субвенцыя”. Гэтая інфармацыя ўводзіць у зман чытачоў „Нівы”. З’яўляюцца радным Бельскай гміны, дык мушу прадставіць сапраўдныя праблемы. Стаўкі падаткаў у Бельскай гміне кожны год максімальныя, якія толькі могуць быць у Польшчы. Асветная субвенцыя ў пераліку на аднаго школьніка бадай найбольшая ў ваяводстве. У мінулым годзе на асвету гміна атрымала 2 515 384 злотых з дзяржаўнага бюджэту на школы. З гэтай сумы 28 800 злотых пайшло на рамонты ў будынку гміннай управы. Вось, а ў гэтым годзе рада гміны пад уплы-

вам войтаў вырашыла ліквідаваць аж чатыры школы: у Баньках, Балестах, Кнардах і Крывой. Хопіць глянуць на карту гміны, каб зразумець бесталкоўе такога размяшчэння школ: Аўгустова, Лубін-Касцельны і Храбалы. Пры тым школа ў Храбалах ад многіх гадоў недафінансоўваецца, хаця тут найбольш вучняў. Гміннае кіраўніцтва, ліквідуючы школы, дзяцей ва ўзросце ад шасці гадоў плануе вазіць з такіх вёсак як: Кожына, Зубава, Локніца, Крывая, Дубяжын, Кнарды аж за Бельску ў Аўгустова. Хто такое прыдумаў? „Гмінныя ўлады спадзяюцца, што ў будучым ад ліквідаваных школ застанецца ў гмінным бюджэце 1 млн злотых” — гэта ж бязглуздзіца. Адкуль возьмуцца грошы, калі кожны дзень трэба аўтобусамі вазіць дзяцей па ўсёй аграмаднай гміне. Войты: Ігнацок і Ліпскі намерыліся будаваць гімназію ў Аўгустове на працягу трох гадоў. Поўны кошт ін-

Міхась Шаховіч, чалавек на ростанях

Міхась, хоць усімі фібрамі душы ўчэплены таго, што павінна быць пастаянным і вечным — роду, радзіны, радзімы, увесь час хадзіў па шляхах, на якіх тоіцца небяспека. Пачуццё незалежнасці пералятала з ветрам у пачуццё безадказнасці, пошук няўлоўнага шчасця здаваўся яму ўжо пэўнай прыстанню. Блукаў, заблуджаўся, увесь час адчуваючы сябе на мяжы. Сіняя валожка-васілёк, кветка сціплая і сардэчная абвіталася, душылася дурманным хмелем. На месцы сябра добрага знаходзіўся прыблуда, які здаваўся тым, што ўлавіў Міхасеў напеў душы, стук ягонага сэрца. Анёл у аблічы боскай Жанчыны, які адважыўся жыць з Паэтам, замяняўся прасцяцкай фарбаванай лялькай; тая ж Міхасю здавалася багіняй і музай, каб, абабраўшы з сэрца ды медзякоў ақунуца ў тое, што ёй было толькі і трэба.

Сэрца баліць, Міхась, балела нам усім даўно, дзесяцігоддзі. Мы плакалі над Твайёй сыхаючай, счарнелай Валожкай. Злаваліся, білі словам і бракам слова. Бо толькі сябра шчыры мае права на слова шчырае і ўдар, які ацвярэзіць. Чакалі слоў тваіх. Бо паэт мае абавязак дорыць слова. А ўлада... льнік... уладар слова беларускага, ведаеш, якія мае абавязкі?! І права на што? Бо не толькі на вечную памяць!..

Не напішаш, Міша, больш нічога. Каб ты ведаў, што час такі дарагі! Каб ведалі іншыя! Меркаваў ты нядаўна, што там, у хатцы на ўскраіне Кнышынскай пушчы, над ставам, пры добрай, разумеючай кабеце, акрыяеш. І напішаш шмат, бо планаў у цябе было няма. І пісалася. Праўда, вырваць у цябе дагледжаны тэкст было цяжка. Дык званілася, прасілася, намаўлялася як сябра добрага, старэйшага калега, які амаль у той самы час дэбютаваў на старонках „Нівы”; гэта ж, глядзі сам, больш за чвэрць стагоддзя!

А першы твой зборнік быў пра... **прамінанне**. Табе і трыццаці гады не было... Найстарэйшыя „белавежцы” ў той час яшчэ не пісалі пра *блізкасць далёкага*. Бо хоць і ты, так як яны, часам на шмат старэйшыя, быў радасны ва ўспрыманні жыцця, вядома ж, малады, без бачных кім-кольвек клопатаў, вась тое бачыў у глыбіні душы. Хуткаплыннасць жыцця, забытаныя сцежкі, крыўду сваю, радні і сяброў, уцёкі аб бяды. Спробы падняцца з каленяў.

Напэўна прывіталі цябе там калегі-вандроўнікі па родных сцежках Марылька Базылюк і Мікола Гайдук, шчыры сябра Юрка Геніюш, сваякі... Ахоўнікі роднага, што тут і там спрыяюць Беларускаму слову. Паэты гэта ведаюць.

Міра ЛУКША

вестыцыі тры з паловай мільёны злотых, а не 1 150 зл., як пададзена ў артыкуле Назарэвіча. Задоўжана сць гміннага бюджэту ўжо пад канец гэтага года перавысіць уласныя даходы гміны. І гэта робіцца ў такой сітуацыі, калі ў Балестах, Крывой і Райску застаюцца пустымі прасторня, у добрым стане школьныя будынкі.

Справа вясковых амбулаторый, значыць, асяродкаў лекарскіх паслуг у гміне выглядае яшчэ горш, асабліва ў Храбалах, дзе трухлявы будынак. Гмінныя ўлады, а тым больш павятовыя, нічога не робяць, каб прадухіліць ліквідацыю. Падставовай лекарскай апекі пазбаўлены будучы жыхары больш дзесяці вёсак.

Грамадска-гаспадарчае становішча Бельскай гміны пасля дзесяці гадоў пад тым самым упраўленнем — жалюгоднае. Цяпер гэта бадай найбяднейшая гміна ў ваяводстве. Бюджэтны даход на 1 жыхара — 812 злотых, калі ў іншых у сярэднім на 200 зл. вышэйшы. Але гэтага не заўважае намеснік войта Анджэй Ліпскі. У згаданым арты-

куле пішацца пра: каналізацыю ў Аўгустове, вадасховішчы на Арлянцы, цэнтры міжнароднага маладзёжнага турыстычнага абмену на базе школы ў Аўгустове, ды нейкі „Прамысловы парк” (што гэта такое?) у напрамку Катлоў. Ці войт з глузду з’ехаў? То ж у Бельскай гміне рада не апрацавала ніякай „стратэгіі развіцця”. Ліпскі жыве ў вёсцы Пасынкі, дзе за часоў яго „войтаўства” былі ліквідаваны асяродак здароўя, школа, пошта, бібліятэка і святліца, але нічога не зроблена, нават асфальту на вуліцы няма. У Бельскай гміне, дзе 60 вёсак, пакуль яшчэ астаецца толькі тры школы і два асяродкі здароўя. Не працуе ніводзін вясковы клуб. Улады стараюцца...

Аднак ёсць яшчэ надзея, што падчас галасавання на рэферэндуме 18 чэрвеня г.г. жыхары гміны адклічуць бязрадных радных, якія не змаглі паўстрымаць ліквідатарскай маніі войтаў. Можа ўрэшце настане час, калі знойдуцца грошы на патрэбы жыхароў, а не чыноўнікаў?

Ян МОРДАНЬ

„Великий Сталин. Солнце нашей жизни...”

Нішто так не перадае атмасферу былога, як архіўныя газеты. Гартаеш пажоўклыя старонкі, і нібыта адчуваеш подых тагачасных падзей. З фотаздымкаў глядзяць аднагодкі нашых бацькоў. Маладыя, прыгожыя, яны, здаецца, хочуць нешта сказаць, надзвычай важнае, зразумеае толькі ім...

У першыя дні 1950 года старшыня Гродзенскага гарвыканкама Н. Ціханчук праз абласную газету паведаміў, што будучы пабудаваны 12 новых жылых дамоў, у тым ліку адзін на 24 кватэры. Набудзе сучасны выгляд адноўленае памяшканне галоўнай пошты на плошчы імя Леніна. У парку каля гарадскога тэатра паставяць чыгунную агароджу з каланадамі і вазамі для кветак. 21 студзеня там жа адкрыюць помнік правядыру сусветнай рэвалюцыі тав. Леніну.

Яшчэ не мінуў месяц ад усенароднага святкавання 70-годдзя таварыша Сталіна. Газеты адводзілі вялікую плошчу пад віншавальныя тэлеграмы, якія сцякаліся ў Маскву з усяго Савецкага Саюза, кіраўнікоў замежных дзяржаў. Ад імя беларускага народа Генералісіму было наслана вершаванае пісьмо. Пералічваліся ўсе дасягненні БССР за гады савецкай улады, уклад рэспублікі ў перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне.

Шчыравалі набліжаныя да Сталіна асобы. „Правда” друкавала, а ўсе мясцовыя газеты перадрукоўвалі артыкулы верных паплечнікаў правядыра: „Сталин ведёт нас к победе коммунизма” (Л. Каганович), „Сталин и Советские Вооруженные Силы” (Н. Булганин), „Сталин и колхозное строительство” (А. Андреев), „Нашими успехами мы обязаны великому Сталину” (А. Косыгин), „Народ славит Сталина” (М. Шкирятов), „Любимый отец и великий учитель” (А. Поскрёбышев).

На 12 сакавіка 1950 года былі прызначаны выбары ў Вярхоўны Савет СССР. Ідэалагічная партыйная служба адразу ўзялася за справу. Цяперашнім прамывальшчыкам мазгоў трэба павучыцца ў сваіх папярэднікаў. Усё было прадумана да дробязяў. Пачалі з таго, што нагадалі пра дасягненні за апошнія пяць гадоў. За 1944-1949 гг. у вобласці былі пабудаваны 333 прадпрыемствы, 26 малых электрастанцый, 30 сярэдніх школ, 195 сямігадак. Працавала 3 938 настаўнікаў, 336 дактароў. Налічвалася 49 аптэк.

Гродзенскі педагагічны інстытут за шэсць гадоў закончылі каля 300 студэнтаў. Напрыклад, у 1944 годзе на вучобу было прынята ўсяго 80 чалавек. 11 выкладчыкаў працавалі на чатырох кафедрах. Рыхтаваліся настаўнікі фізікі і матэматыкі, рускай і беларускай моў і літаратуры, замежных моў. У 1949/1950 навучальным годзе тут займалася 475 студэнтаў дзённага аддзялення, 86 вчэрнікаў і 500 завочнікаў. На 10 кафедрах студэнтаў навучалі 56 выкладчыкаў. Пра гэта паведамляў дырэктар інстытута І. Малюкевіч.

Перадвыбарчыя клопаты зрабілі амаль непрыкметнай смерць Васіля Каларава — паплечніка балгарскага лідэра Георгія Дзімітрава. 10 сакавіка памёр вядомы рэжысёр Гродзенскага драматычнага тэатра, заслужаны артыст Беларусі Мікалай Кавязін.

Выбары прайшлі надзвычай паспяхова. Выказванні людзей сведчылі пра зможнае і шчаслівае жыццё кожнага савецкага чалавека. Газеты змяшчалі цэлыя старонкі пісьмаў рабочых і ся-

лян. Яны распавядалі як дрэнна жылося пры царскай уладзе, пры панаванні пілсудчыкаў у Заходняй Беларусі ў 1921-1939 гадах. А пры савецкай уладзе яны напаткалі сапраўднае шчасце. Усяго стае — і хлеба, і да хлеба. Вось каб толькі праклятыя падпальшчыкі вайны не перашкаджалі будаваць камунізм. Гродзенскі паэт Пятрусь Макаль у сваіх вершах неаднаразова падкрэсліваў „як нам добра, прывольна жывецца”. Калгасны лад, Леніна славілі Міхась Васілёк, Сяргей Бандарэнка, не кажучы пра вядомых беларускіх аўтараў Міхася Машару, Антона Бялевіча і іншых.

Капіталістам давалі ў хвост і ў грыву. Не цырымоніліся ў выслоўях. У Гродне шчыраваў партыйны актывіст Г. Марціросаў. Яго артыкулы „Правда об Америке”, „США — страна загнивающего капитализма” добра дапаўнялі афіцыйныя перадрукі нахштальт „План Маршалла — план парабощения Западной Европы”, „Религия — враг науки”, „Великий русский народ — руководящая сила Советского Союза”, „Югославский народ борется против предательской фашистской клики Тито”.

Чырвонай стужкай праз увесь год праходзіць тэма стварэння калгасаў. Па-першае, шмат пісалася аб дасягненнях калгаснага ладу. Па-другое, вялася барацьба з аднаасобнікамі. Пра раскулачванне, вывазы „на Сібір” маўчалі. А вось пра паездкі аднаасобных гаспадароў на „агледзіны” ў калгасныя вёскі паведамлялася шырока. Фотаздымкі сведчылі, як сустракалі гасцей, аб чым вялася размова. Як вынік, бліжэй да восені пасыпаліся паведамленні з месц аб добраахвотным абагульванні маёмасці, стварэнні калгасаў.

Аднак не ўсё так гладка праходзіла, як спрабавала паказаць афіцыйная прапаганда. Як і сёння, праводзіліся шмат усялякіх канферэнцый, сустрэч, семінараў, абменаў вопытам. У верасні 1950 года ў абласной газеце „Гродзенская правда” прамільгнула лічба, што ў Сапоцкінскім раёне толькі 20 працэнтаў звязалі свой лёс з калгасамі. У Соніцкім сельсавеце наогул ні адзін сялянскі двор не пажадаў працаваць сумесна. Менавіта ў той час гэтыя мясціны наведаў міністр унутраных спраў Беларусі Лаўрэнцій Цанава. Хутка было аб’яўлена аб стопрацэнтнай калектывізацыі ў раёне. Але гэта не спыніла рэпрэсій у Заходняй Беларусі. 3 2 чэрвеня па 2 жніўня 1951 года ў Іркуцкую вобласць былі выселены 1 024 сем’і (каля 4 000 чалавек). Іх маёмасць была канфіскавана.

Познія восенню 1950 года былі праведзены выбары ў мясцовыя саветы народных дэпутатаў. І яны завяршыліся поўнай перамогай блока камуністаў і беспартыйных. Назначаныя райкамамі партыі кандыдаты сталі дэпутатамі. У тым ліку і першы сакратар Гродзенскага абкама КП(б)Б Сяргей Прытыцкі, які вясной быў абраны дэпутатам Савета Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР.

Да смерці Сталіна было яшчэ доўгіх тры гады.

Антон ЛАБОВІЧ

Зноў пра Станіслава Грынкевіча

Прачытаў я змястоўны і цікавы матэрыял Лены Глагоўскай пра Станіслава Грынкевіча („Ніва” № 19-21) ды хацеў дадаць да яго некалькі фактаў. Тры гады таму ў Варшаве выйшла кніга *NKWD o polskim podziemiu. 1944-1948*, у якой быў надрукаваны архіўны дакумент Міністэрства ўнутраных спраў БССР ад лістапада 1947 года „Вынікі агентурна-аперацыйнай дзейнасці органаў МУС Беларускай ССР у часе ліквідацыі антысавецкага нацыяналістычнага падполля, яго банд і іншага контррэвалюцыйнага падполля за перыяд ад 1 студзеня 1944 г. да 1 сакавіка 1947 г.”. У гэтым аб’ёмным дакуменце ёсць згадка і пра Станіслава Грынкевіча. Больш таго, у ім прыводзіцца і ўрывак з ягоных паказанняў у турме НКУС.

„У справе дзейнасці псеўдабеларускіх арганізацый арыштаваны былы сябра «Беларускай Цэнтральнай Рады» Грынкевіч С. С. паведаміў”, — чытаем у „Выніках...”. І далей са слоў Грынкевіча падаецца інфармацыя пра Фабіяна Акінчыца, Вінцэнта Гадлеўскага і Мікалая Шкялёнка, а таксама пра Беларускаю Цэнтральную Раду. Можна меркаваць, што ў засценках НКУС Грынкевіч паспеў падрабязна апісаць сваю дзейнасць ды дзейнасць іншых вядомых беларускіх палітыкаў. Праўда, не ўсяму з тых паказанняў можна верыць. Відаць, некаторыя эпизоды пісаліся пад дыктоўку следчых. Наўрад ці сам С. Грынкевіч назваў бы Гадлеўскага і Шкялёнка „беларускімі нацыяналістамі”...

У кнізе *NKWD o polskim podziemiu. 1944-1948* пададзена і кароткая інфармацыя пра асобу Грынкевіча: „Дзеяч Беларускага Народнага Аб’яднання, звязаны між іншым з утворанай 19 чэрвеня 1941 г. у Берліне беларускай арганізацыяй «Цэнтр», прыхільнік супрацоўніцтва з польскім незалежніцкім падполлем. Арыштаваны праз НКВД у 1944 г., памёр у турме ў Мінску”.

Цікава, што ўпершыню пра расстрэл Станіслава Грынкевіча ў Магілёве было напісана не ў энцыклапедычным артыкуле, а на эміграцыі ў 1950 годзе. Тады Саюз беларускіх журналістаў выдаў „на чужыне” (месца выдання не было пазначана) брашуру *Кніга ахвяраў бальшавізму. Цярпісты шлях беларускае культуры. Кн. 1*. На 9 старонцы чытаем: „Грынке-

віч Станіслаў, стар., (...) 1944 — арыштаваны ў Вільні, 1945 — расстраляны ў Магілёве”.

Пішучы пра Станіслава Грынкевіча, нельга не адзначыць ягонай вялікай ролі ў беларускім нацыянальным руху супраціўлення часоў II сусветнай вайны. Па адных вестках, ён належаў да Беларускай незалежніцкай партыі, па іншых — меў кантакты з Арганізацыяй беларускіх нацыяналістаў. Язэп Малецкі ў сваіх успамінах *Пад знакам Пагоні* (Таронта 1976) неаднойчы вяртаецца да асобы Грынкевіча. У прыватнасці, піша: „Станіслаў Грынкевіч (...) праціўнік якогаколіч супрацоўніцтва з немцамі, вёў перамовы з палякамі і нагаварываў мяне паехаць у Лондан да ўраду Мікалайчыка. З беларускімі дзеячамі ў Наваградку вёў гутаркі ў справе арганізацыі беларускае нацыянальнае партызанкі супроць і немцаў, і бальшавікоў. Д-р Грынкевіч не прыняў ад Астроўскага становішча раднага ў БЦР (...). Мы часта рабілі паседжанні ў нашым беларускім асяроддзі ды разважалі, што рабіць ва ўмовах вайны. Д-р Грынкевіч бараніў свой план, што ва ўмовах нарастаючай савецкай і польскай партызанкі трэба тварыць партызанку сваю, беларускую”.

Кіраўнік Беларускай незалежніцкай партыі Усевалад Родзька ў сваіх паказаннях у турме НКУС у Мінску неаднаразова згадваў С. Грынкевіча. Па ягоных словах, „вясной 1944 года Астроўскім у Вільні быў пакінуты сябра Рады Грынкевіч Станіслаў са спецыяльным даручэннем трымаць сувязь з польскімі праанглійскімі коламі. Аб гэтым мне асабіста вядома ад Астроўскага, так як у час адной з маіх паездак у Вільню ў красавіку 1944 года я атрымаў ад яго заданне асабіста сустрэцца з прадстаўнікам польскага эміграцыйнага ўраду, а праз іх з англічанамі. Падчас гэтай сустрэчы я даведаўся ад Грынкевіча, што ў Вільні ён устанаўлівае кантакт з падпольнай дэлегатурой польскага эміграцыйнага ўраду, палкоўнікам штабу польскіх войскаў...” (цытуецца паводле публікацыі ў газеце „Белорусская нива” ад 20 студзеня 1994 г.).

Трэба дадаць, што гэтыя паказанні Родзька даваў, калі Станіслава Грынкевіча ўжо не было ў жывых.

Сяргей ЁРШ

Трагедыя на вёсцы

[1 *☞* працяг]

Мароз і засуха знішчылі плёны ва ўсім Гайнаўскім павеце

31 мая 2000 года ўжо звыш дзвюх тысяч гаспадароў Гайнаўскага павета заявілі аб страце плёнаў у выніку марозу і засухі. Заявы сцякаюць у гмінныя ўправы і Камісію па справах ацэнкі страт, якая дзейнічае пры Сельскагаспадарчай кансультацыі ў Гайнаўцы.

Першыя заявы аб патратах ад марозу і засухі дайшлі ад гаспадароў з гмін Чаромха і Кляшчэлі і ад садаводаў з Курашава Чыжоўскай гміны. Пасля заявы пачалі маланкава дасылацца з усіх гмін Гайнаўскага павета (31 мая г.г. дайшлі заявы прыблізна ад 500 гаспадароў з гміны Кляшчэлі і ад 500 з гміны Дубічы-Царкоўныя, ад 300 з гміны Нарва, ад 250 з гміны Нараўка).

— Многія гаспадары хочуць, каб мы ацэньвалі страты плёнаў не толькі ў тых земляробаў, якія хочуць браць крэдыт, але і ў іншых сялян, якія спадзяюцца на беззваротную датацыю з дзяржаўнага бюджэту. Аднак нашы камісіі не ў змозе дайсці на палі ўсіх пацярпелых ад марозу і засухі, — кажа старшыня Камісіі па справах ацэнкі

страт Рышард Вось. — Найбольшыя траты зарэгістраваны ў гмінах Чаромха, Дубічы-Царкоўныя і Нарва.

Камісія, якая наведала 9 садаводаў з Курашава сцвердзіла, што мароз знішчыў 100% плёну на грушах і 80-90% на яблынях. Земляробы Гайнаўскага павета звяртаюцца за дапамогай у гмінныя ўправы, але там найчасцей заяўляюць, што перастануць браць патак, калі атрымаюць датацыі з дзяржаўнага бюджэту. Гаспадары чакаюць таксама дапамогі ад дзяржавы. Рада Гайнаўскага павета 30 мая 2000 года ўхваліла зварот да ваяводы ў справе дапамогі адміністрацыйнага дзеянні, каб можна было за кошт дзяржаўнага бюджэту даць для патрабуючых датацыі і крэдыт пад нулявы працэнт з адтэрмінаванай выплатай. Апошнім часам паявіліся заявы аб танных крэдытах, датацыях для гмінных бюджэтаў і дапамозе для найбяднейшых, прапанаваныя Міністэрствам працы. Аднак гаспадары чакаюць канкрэтных вырашэнняў і хуткай дапамогі.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Пра Палессе гоман, гоман...

У Беластоку 1-3 чэрвеня 2000 года праходзіла міжнародная навуковая канферэнцыя „Палессе ў XX стагоддзі”. Яе арганізатарамі былі Кафедра беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку на чале з праф. Альжбетай Смуквай і Заходнепалескае навукова-краязнаўчае таварыства „Загароддзе”, старшынёй якога з’яўляецца прафесар Фёдар Клімчук. Беластоцкая канферэнцыя была як бы працягам канферэнцыі, што адбылася восенню мінулага года ў Пінску.

Адразу трэба сказаць: канферэнцыя была багатая і добра арганізаваная (адказныя за арганізацыйны бок: д-р Анна Энгелькінг і мгр Гражына Харытанюк).

Лена Глагоўская і Юрка Туронак свае даклады ўжо прачыталі.

нюк). Тэматыка — разнастайная і цікавая. Адкуль, здавалася б, і знайшлося столькі тэм для распрацоўкі!

Паколькі з дакладамі прыехала шмат навукоўцаў з розных бакоў (з Беларусі: з Мінска, Пінска, Брэста, Гомеля, Гродна і інш.; з Украіны: з Луцка, Львова; з Масквы быў сам прафесар Юрый Лабынцаў, ды і тутэйшых было

шмат: з Варшавы, Кракава, Сасноўца, Беластока), дык і мовы гучалі тут розныя: беларуская, польская, руская, украінская. Палессе — лучнік між Беларуссю і Украінай, сказала прафесар Альжбета Смуква.

Арганізатары склалі прадуманую праграму канферэнцыі. Доклады, па меры магчымасці, былі спалучаны ў тэматычныя блокі, так што кожны зацікаўлены слухач мог падабраць сабе адпаведную тэматыку.

У блоках, дзе разглядаліся моўныя дылемы, вылучаліся даклады праф. Фёдара Клімчука („Змены моўнай сітуацыі ў Заходнім Палессі ў XX стагоддзі”) і праф. Генадзя Цыхуна („Пра за-

ходнепалескую літаратурную мікрамову (праект М. Шэляговіча)”.

Быў блок, у якім гаварылася пра песенны фальклор палешукоў (тут былі два даклады з Львова, а таксама даклад Галіны Кутыровай-Чубалы з Сасноўца ды Ірыны Мазюк з Мінска, якая гаварыла пра фалькларыстычны маладзёжны рух).

„А я там праўду чую!”

На міжнароднай навуковай канферэнцыі „Палессе ў XX стагоддзі” (1-3 чэрвеня, Беласток) з дакладам „Палескія спявачыя традыцыі ў фалькларыстычным маладзёжным руху” выступіла Ірына Мазюк з Мінска.

У той жа дзень вечарам ва універсітэцкай зале адбыўся канцэрт палескіх песень у выкананні Ірыны Мазюк, Наталлі Вальнец і Наталлі Вуглік. Былі гэта веснавыя, вясельныя, жніўныя, восеньскія песні з Кобрынскага, Столінскага, Рэчыцкага, Лунінецкага і іншых раёнаў.

Што гэта быў за спеў! Колькі ў ім было драматызму, аўтэнтчнай радасці і распачы! А якое ўмелае адлюстраванне тыповай народнай манеры спявання! Вось сумная, жаласлівая вясельная песня. Вось яна нібы ўжо скончана. Маленькі перапынак — і зноў паволі нарастае мелодыя і ўжо чуваць з яе крык душы.

Мы не артысты, сказала Ірына Мазюк. Нас як артыстаў успрымаць не варта.

А я лічу, што гэта не так. Яны — артысты найвышэйшага класа, бо збіраюць па крышыньцы зярняты народнай культуры Палесся і нясуць іх у свет. Рагуюць гэтыя песні ад забыцця, шукаючы іх па вёсках і запісваючы ад старых жыхароў у цэлым іх аўтэнтызме.

Ірына Мазюк нарадзілася ў вёсцы Хрыса Бярозаўскага раёна Брэсцкай вобласці. У 1995 годзе закончыла Беларускаю акадэмію мастацтваў па Кафедры мадэлявання і мастацкага ткацтва. Цяпер працуе ў Акадэміі мастацтваў, дзе выкладае мастацкае ткацтва, і навуковым супрацоўнікам у Беларускай інстытуце праблем культуры.

Спяваць яна пачынала ў Акадэміі мастацтваў у патрыятычным руху. Там яны і пачалі даследаваць выканальніцкія традыцыі.

Мы дазволілі сабе задаць некалькі пытанняў Ірыне Мазюк, якія напэўна зацікавяць нашага чытача.

— *Ваши песні патрапяць узбудзіць кожнага слухача, яны даслоўна раздзіраюць душу. На першы погляд, аднак,*

Гражына Харытанюк старанна запісвае на касету ўсе выступленні.

У гістарычным блоку наша пастаянная супрацоўніца д-р Лена Глагоўская гаварыла пра грамадска-палітычнае аблічча часопіса „Ziemia Brzeska” у 1919-1920 гг., д-р Анна Энгелькінг — пра этнасацыялагічную палескую экспедыцыю Юзафа Абрэмбскага ў 1936-1937 гг. (яго тагачасныя здымкі выкарыстаны ў выдадзеным нядаўна альбоме „Палессе”).

У блоку пра сакральныя будоўлі быў даклад праф. Юрыя Лабынцава „Каменныя «святыя крэсты» на сучасным Беларускім Полесся”, а таксама грунтоўны, са слайдамі, даклад Ірыны Лаўроўскай з Брэста „Лёсы сакральных забудов Брэста на фоне ваенна-палітычных падзей у Еўропе ў XX стагоддзі”.

Цікавы быў блок пра палешукоў іншай веры, чым праваслаўе (Ю. Туронак, Варшава: „Неауніяцкая акцыя на Палессі 1925-1942”, Валерый Каліноўскі, Мінск: „Пяцідзсятнікі і баптысты на Палессі”, Алг Гардзіенка, Мінск: „Рэлігійная апазіцыя на Палессі ў 60-80 гады”).

Было шмат пра Палессе ў міжваенны перыяд, у час нямецкай акупацыі, пра тамашніх яўрэяў, пра эканамічную сітуацыю на Палессі.

Не з усімі поглядамі, прадстаўленымі ў дакладах, можна было згаджацца, але паслухаць было вельмі цікава. Зрэшты, дакладна ўсё можна будзе прачытаць у матэрыялах канферэнцыі. Праўдападобна, ужо ў канцы гэтага года яны выйдучь з друку. Палессе будзе адлюстравана ўсебакова.

яны могуць здавацца некаторым аднастайнымі меладычна, напамінаючымі прычытанні, нейкі лямант.

— Я лічу, што песня гэта стан чалавека. Не кожны яго зразумее і не кожны

наму ён патрэбны. Я даследую фізіялогію выканальніцтва, фізікаакустычны асаблівасці песенных традыцый, мастацка-эмацыйныя асаблівасці. Шукаю шляхі навуковага абгрунтавання

Арганізатары паклапаціліся аб тым, каб паказаць удзельнікам канферэнцыі прынамсі частку Беласточчыны і за-

Алег Латышонка вядзе пасяджэнне.

везці іх у Цехановец, Драгічын і на Грабарку.

Вялікім падарункам быў таксама нядаўна выдадзены на беларускай мове альбом „Палессе” з цудоўнымі здымкамі з дваццатых-трыццатых гадоў і каментарыем. Аўтары: Гражына Рушчык і Анна Энгелькінг.

І яшчэ быў незабыўны канцэрт палескай песні ў выкананні Ірыны Мазюк, Наталлі Вальнец і Наталлі Вуглік.

Ада ЧАЧУГА
Фота аўтара

методыкі навучання выканальніцтва. Спеўная педагогіка дае мне найбольшую радасць.

— *Раскажыце, калі ласка, пра ваш маладзёжны клуб.*

— У нашым клубе, у якім я навучаю спяваць, чалавек трыццаць. Мы там спяваем песні палескія і з іншых рэгіёнаў Беларусі. Называем яго: **маладзёвы фольк-клуб**.

— *Ці вы недзе выступаеце, ці спяваеце толькі „для душы”?*

— Спяваем на розных святах у вёсках, на адкрыцці выстаў. Нас успрымаюць добра.

— *Ці ў вашым фольк-клубе спявае маладзё з Акадэміі мастацтваў?*

— Неабавязкова. Гэта проста маладыя людзі ад семнаццаці да трыццаці гадоў. Яны прыходзяць ад рок-музыкі і спяваюць з намі з вялікім задавальненнем. Мы не какетнічаем. Мы такія. Часамі вось прыйдзе маладая дзяўчына, я пытаю, мо лепш, чым у клуб, было б хадзіць на дыскатэку, а яна глянэ на мяне яснымі вачыма і скажа: „А я там праўду чую!” Вось вазьмі і не прымі такую...

Гутарыла і фатаграфавала
Ада ЧАЧУГА

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Тэатральны калектыў з Кляшчэль пад кіраўніцтвам Ірэны Тамашук.

Фота Янкі ЦЕЛУШЭЦКАГА

Тэатральная сустрэча

У суботу 27 мая ў школе ў Кляшчэлях адбыўся Цэнтральны агляд конкурсу тэатральных калектываў. У ім прыняло ўдзел 14 калектываў. Конкурсную камісію складалі: акцёр Драматычнага тэатра ў Беластоку Андзей Казлоўскі, Яніна Плютовіч з Бельскага дома культуры і Тамара Русачык. Мерапрыемства спансаравалі Банкавы фонд імя Леапольда Кроненберга і страхавая кампанія PZU S.A. Мерапрыемства ўдастоілі Аляксандр Сяліцкі — бурмістр Кляшчэляў, Ян Сычэўскі — пасол Сейма, Уладзімір Сінельнікаў — віцэ-консул РБ у Беластоку, а. Мікалай Келбашэўскі — настаяцель прыхода ў Кляшчэлях і Анна Снарская — сакратар гміны.

Дзеткі добра падрыхтавалі свае

спектаклі. На сцэне хутка мяняліся дэкарацыі і тэатральныя групы. Жюры мела праблемы з ацэнкай калектываў. Пасля доўгай нарады вырашана было прызнаць толькі вылучэнні. Атрымалі іх: калектывы з Пачатковай школы і Гімназіі з Орлі, Гайнаўскага дома культуры, ПШ з Дубіч-Царкоўных, ПШ з Ягуштова, Бельскага дома культуры, Вясковага дома культуры з Рыбалаў, ПШ з Нараўкі, ПШ з Кляшчэляў і Гімназіі з Нарвы. Узнагароды атрымалі таксама кіраўнікі калектываў: Галіна Бількевіч, Ірэна Тамашук, Аліцця Станько, Лідзія Мартынюк, Альжбета Фіёнік і Ніна Абрамюк.

Я ўпершыню быў на такім мерапрыемстве. Мне вельмі падабалася заангажаванасць дзяцей у тэатр. Не

падабалася, што гадзіна часу, калі працавала журы, не была запоўнена. У Кляшчэлях дрэнная акустыка залы і многія словы маладых акцёраў засталіся толькі на сцэне. Няма таксама занавесу на сцэне. На заканчэнне звышшасцігадзіннага мерапрыемства старшыня журы — Андзей Казлоўскі звярнуў увагу на пошукі акцёрскіх сродкаў, ігру прадметаў, назіранне за жыццём і заканчэнне сітуацыі. Ад імя ўдзельнікаў дзякую гаспадарам за добрую арганізацыю мерапрыемства.

Славамір КУЛІК

Генадзь АЎЛАСЕНКА

Прыгажун

(казка)

Сабраліся неяк на лясной палянцы грыбы. Самыя розныя: і Баравік, і Падасінавік, і Лісічкі з Апенькамі. Нават Мухамор аднекуль прыцягнуўся.

І пачалі грыбы спрачацца, хто з іх самы лепшы, самы прыгажэйшы, самы для грыбнікоў жаданы.

— Я! — усклікнуў Баравік. — Паглядзіце, які я вялікі і прыгожы.

— Не такі ўжо і вялікі! — запярэчыў Падасінавік. — Я і вышэйшы за цябе, і прыгажэйшы. А капялюшык мой чырвоны ярка, як сонейка, зіхаціць.

— А мы не толькі прыгожыя, але і дружныя вельмі, — уступілі ў спрэчку Лісічкі. — Заўсёды разам трымаемся.

— Знайшлі чым хваліцца! — абурывіліся Апенькі. — Нам на зямлі месца мала, дык мы на пні і дрэвы залазім. Значыцца, самыя лепшыя — гэта мы.

Уладзімір КАРЫЗНА

Певень-вартаўнік

Дом
Сабака сцеражэ.
Чуйна вушкамі
Стрыжэ.
Каля дома
Хто працэша,
Ён аж зойдзеца —
Забрэша.

А, бывае,
Яшчэ трошкі
Памагае
Бабцы
Кошка.

Але тая ўжо
Бліжэй
Мае справу
Да мышэй.

А тут — певень!
Каля плоту —
Быццам робіць
Ён работу

Непрыкметна
Ў агародзе.
Ды няхай
Хто побач
Пройдзе —

Выпускае
Певень
Шпоры —
І на плечы
Без разбору.

Ці малы ты,
Ці стары —
Б'юць балюча
Кіпцюры...

Цёмным ранкам
Бабка Ала
Пеўня
З седала сагнала.

Певень
Бабку не пазнаў,
Кіпцюрамі
Бабцы даў.

Спрачаюцца грыбы. А Мухамор глядзіць на іх і маўчыць. А потым як засмяецца:

— Раскрычаліся! Ды вы паглядзіце на мяне і на сябе, параўнайце...

Паглядзелі грыбы на Мухамора — і толькі ўздыхнулі. Сапраўды, узвышаецца Мухамор над усімі, як велікан над ліліпутамі. А які прыгожы! Адзін капялюш чаго варты: рознакаляровы, шырокі, як парасон.

У гэты час зайшоў на палянку грыбнік. Убачыў Баравіка, узрадаваўся, зрэзаў яго асцярожненька і ў кошык паклаў.

— Бачылі, які мне гонар?! — закрычаў Баравік. — Нікога не ўзяў, аднаго мяне!..

А грыбнік і Падасінавіка зрэзаў. І Лісічкам з Апенькамі ганьбы не даў.

Застаўся на палянцы толькі адзін Мухамор. Стаіць паважна, на грыбніка нецярпліва пазірае. Маўляў, усялякую драбязу сабраў, пара і мяне ў свой кошык пакласці.

А грыбнік прайшоў побач з Мухаморам. Нават і не зірнуў на „прыгажуну”.

Польска-беларуская крыжаванка № 25

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Wróblek	▼	Siano	▼	Umywalka	▼	Banda, zgraja	Kino	
▶		Rzeka	▼	Bok	▼		▼	
Nazwa	▶					Ar		
▶			Kran	▶		▼		
Mak	As	▶		Aron	▶			

Адказ на крыжаванку н-р 21: Кайф, Ікар, ігра, імя, смак, фан, каліва, віраж, пасаг, рака. Алі, самавар, гімн, ліса, фірма, Ірак, каяк, вага, паж, краска, ас. Узнагароды, аўтаручкі, выйгралі: Андзейліка Сельвясюк з Бельска-Падляскага, Бася Сянкевіч і Лукаш Свентахоўскі з Нарвы.

Перамаглі новыя аўтары

Завяршыўся IV выпуск конкурсу „Артыкулы квартала”, які дзейнічае з 1999 года ў рамках праекта „Маладыя прафесіяналы”. У выпуску разглядаліся публікацыі двух кварталаў — чацвёртага мінулага года і першага 2000 г. Сярод 117 твораў, надрукаваных у „Зорцы” ад 29 жніўня 1999 г. па 2 красавік г.г., назначэнне атрымалі 19 публікацый. Урачыстае падвядзенне вынікаў адбылося 3 чэрвеня г.г у Цэнтры грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь у Беластоку.

Удзельнікі IV выпуску конкурсу.

Ўзнагароду чытачоў заваявала **Юстына Грыцюк** за рэпартаж „Кароткая дарога жыцця” (230 балаў).

Юстына Грыцюк.

Рэпартаж распавядае пра смерць 19-гадовага Дзмітрыя Маскаленкі, савецкага лейтэнанта, магіла якога знаходзіцца ў лесе непадалёк Старыны. Рэпартаж уражвае глыбокім гуманізмам. Герой твора паказаны тут як ахвяра вайны. Паміраючы на чужыне просіць мясцовых людзей, каб яго дабілі. Атмасферу рэпартажу дапаўняе ўнушальнае апісанне навакольнай прыроды. Уражваюць таксама дыялогі гераіні твора, жанчын са Старыны. Аўтарка трапна

выкарыстоўвае жывую мову Веры і Надзеі Клімук, паказвае іх адносіны да жыцця і смерці. Знаходзім таксама рэфлексію аўтаркі — амаль аднагодкі героя.

Рэпартаж узнік у час XVIII Сустрэч „Зоркі” для газеткі „Без загалёўка”. Аўтарка з’яўляецца вучаніцай гайнаўскага белліцэя і толькі ад нядаўна вывучае беларускую мову. Юстына Грыцюк вядомая ў сваім асяроддзі як таленавітая паэтэса. Ва ўзнагароду яна атрымала грамату, „Гісторыю сусветнага мастацтва” і запрашэнне на XIX Сустрэчы „Зоркі”.

Традыцыйна ўжо свае ўзнагароды назначылі журналісты „Нівы”.

Ўзнагароду „Зоркі” атрымалі: **Анна Панфілюк** за апавяданне „Ён + Яна = ...”

Бэата Тамашук і Агнешка Івацік за інтэрв’ю „Анна Абрамюк — сучасная жанчына”.

Апавяданне Ані Панфілюк атрымала вылучэнне перш за ўсё за ўдалае паказанне гайнаўскіх кліматаў і праблем ліцэістак. Аўтарка — вучаніца гайнаўскага белліцэя. Варта адзначыць, што беларускай мове, як і вышэйзгаданую Юстыну Грыцюк, навучае настаўніца Іаланта Грыгарук.

Бэата Тамашук і Агнешка Івацік.

Інтэрв’ю арлянскіх гімназістак „Анна Абрамюк — сучасная жанчына” таксама апынулася з 180 баламі на другім месцы ў конкурсе чытачоў. Бэата і Агнешка падабралі цікавую суб’ядніцу, народную паэтку Анну Абрамюк са Старога Корніна. У інтэрв’ю найбольш уражвае шчырасць гераіні і асабістыя матывы. Дзяўчаты вывучаюць беларускую мову пад кіраўніцтвам настаўніцы Галіны Трашчоткі.

Ўзнагароджаныя лаўрэаткі атрымалі граматы і журналісцкія пісьмовыя наборы ды запрашэнне на Сустрэчы „Зоркі”.

Анна Садоўская, вучаніца гайнаўскага белліцэя, за апавяданне „Лясунка” атрымала ўзнагароду галоўнага рэдактара „Нівы”.

— У апавяданні былі закрануты дзве важныя праблемы: любоў да роднага і гарманічнае сужыццё чалавека з прыродай. Апавяданне таксама зграбна напісанае, дапрацаванае, — адзначыў Віталь Луба.

Анна Садоўская і Віталь Луба.

Лаўрэатка атрымала віншавальную грамату і „Гісторыю мастацтва Захаду”. Варта адзначыць, што Аня Садоўская з’яўляецца адной з найстарэйшых выхаванак Сустрэч „Зоркі”. Зараз яна вучаніца трэцяга класа гайнаўскага белліцэя, беларускай мове навучае яе настаўнік Ян Карчэўскі.

Сваю ўзнагароду назначыў таксама сакратар рэдакцыі Аляксандр Максіюк, які вылучыў фельетон **Тамаша Сулімы** пад загалёўкам „«Н.Р.М.» ці «Прымакі?»”

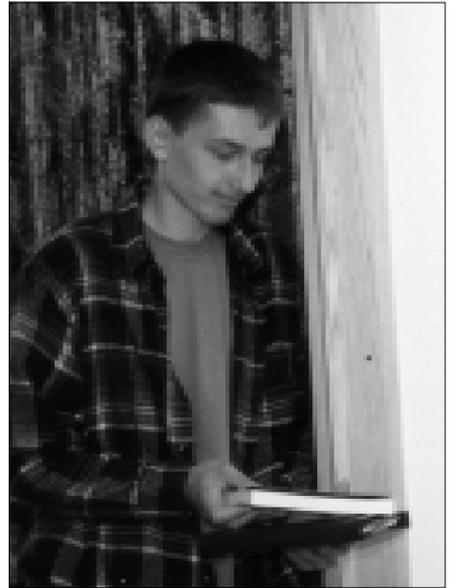
— Мая ўзнагарода за вельмі тыповую тэму, у якой густ адзінкі супрацьстаіць агульнаму, — адзначыў Аляксандр Максіюк.

Апрача віншавальнай граматы Тамаш атрымаў журналісцкі пісьмовы набор і кнігу прозы Васіля Быкава „Сцяна”.

Тамаш Суліма — вучань бельскага белліцэя.

Рэдактар Літаратурнай старонкі Міраслава Лукша вылучыла двух аўтараў: бельскую ліцэістку Анну Аўсянюк і ўдалы паэтычны дэбют Андрэя Паўлючука з Пачатковай школы ў Крывой.

— Пра фельетон Ані Аўсянюк можна сказаць, прыводзячы літаратурную прымаўку „цесна словам — прасторна думкам”. Вылучаецца ён багаццем мовы, культурай слова і паслядоўнасцю канцэпцыі. Андрэй Паўлючук у сваю чаргу захапіў нас усіх сваім яркім бачаннем з’яў прыроды, свежасцю вобразаў і аптымізмам, — сказала рэдактар літстаронкі.

Тамаш Суліма.

Лаўрэаты атрымалі віншавальныя граматы, кніжныя ўзнагароды і журналісцкія пісьмовыя наборы.

Усе аўтары, якія атрымалі назначэнні ў IV выпуску конкурсу „Артыкулы квартала” атрымалі каштоўнае выданне Евы і Андрэя Кэчынскіх „Драўляныя цэрквы Беласточчыны”.

Таксама, згодна з правіламі конкурсу, былі разыграны ўзнагароды для галасуючых чытачоў.

Гадавую падпіску на „Ніву” выйграла Дарота Валчук з Орлі, альбом „Драўляныя цэрквы Беласточчыны” — Ася Грыгарук са Старога Корніна, касету Алеся Камоцкага „Псалмы” — Дар’юш Ялоза з Гайнаўкі.

На заканчэнне варта адзначыць асаблівасці IV выпуску конкурсу. Сярод лаўрэатаў пераважалі новыя аўтары. Многія з іх вучыліся журналістыкі на прыкладзе публікацый у „Зорцы” вядучых журналістаў: Міхася Сцепанюка, Жанэты Ролі, Патрыцыі Кос, Мажэны Жменька. Разгляданыя прапановы вылучаліся разнавіднасцю форм: 8 фельетонаў, 3 інтэрв’ю, 2 рэпартажы, 2 нарысы, 1 інфармацыя, літаратурныя спробы (два апавяданні і 2 вершы). Як паказалі вынікі конкурсу — чытачы і таксама рэдакцыя найвышэй ацанілі свежасць таленту новых аўтараў і іх творчую індывідуальнасць.

Аня Панфілюк.

— Расце моцная канкурэнцыя! — заўважыў наш лідэр Міхась Сцепанюк.

Спонсарамі мерапрыемства былі **Польскі фонд дзяцей і моладзі і Цэнтр грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь.**

Ганна КАНДРАЦЮК

Замежны семінар

— Gotowi na 11 godzin jazdy pociągiem? — пытаецца нас Арэк Бжазінскі, малады мужчына з кароткімі валасамі і сімпатычным тварам, які сядзіць побач мяне.

Ён — каардынатар праграмы „Młodzi wolontariusze”, арганізаванай Польскім фондам дзяцей і моладзі. Сёння, г.зн. 7 мая, пачынаецца першы цыкл.

Цягнік павольна рушае з месца і кіруецца ў напрамку Лодзі, Вроцлава, а далей у Дрэздэн — мэту нашага падарожжа.

У першым цыкле (іх два па чатыры сустрэчы кожны), як паясняе Арэк, удзельнічае 15 маладых асоб з розных арганізацый, якія займаюцца дапамогай іншым. Аказваецца, што з польскага боку на 30 месцаў было 150 ахвотных. На пытанне пра гаспадароў мой субяседнік горка ўсміхаецца.

— Z nimi były największe problemy, — адказвае.

Дадае, што немцы вельмі ахвотна сустракаюцца, напрыклад, з французамі. Намнога цяжэй сабраць групу, якая хацела б удзельнічаць у семінарах з палякамі...

Арэк выходзіць. У двух суседніх купэ таксама падарожнічаюць ўдзельнікі семінара.

Дарога даволі цяжкая. Цяпер разумею людзей, якія наракаюць на польскую чыгунку. Час мінае павольна. Ад нуды ратуюць мяне гутаркі з новымі сябрамі і перш за ўсё мой „Н.Р.М.”

Маладая валанцёрка

Пасля пяці гадзін заязджаем у Вроцлаў. У наша купэ дасядаецца дзяўчына. — Cześć! — гаворыць на не надта чыстай польскай мове.

Арэк прадстаўляе нам Сандру — дзяўчыну родам з Нямеччыны, якая ад некалькіх месяцаў працуе валанцёркай у Польшчы, а дакладней, у Яраціне.

Едзем далей. Арэк пачынае гутарыць з дзяўчынай на нямецкай мове, але пасля некалькіх хвілін адыходзіць. Ад пытання пра кніжку, якую дзяўчына трымае ў руцэ пераходзім да гутаркі пра тое, чым займаемся. Яна гаворыць як выглядае яе праца, я прадстаўляю „Ніву”, „Зорку”. Аказваецца, што пасля заканчэння школы ў Мюнхене

Сандра падумала, што на працягу года не будзе штудзіраваць, а зробіць штосьці карыснае для іншых і адначасова для сябе. Заявілася ў арганізацыю, якая накіравала яе ў Польшчу. Тут яна працуе з інвалідамі. З размовы можна зразумець, што падабаецца ёй гэтая праца і што падабаецца ёй таксама Польшча. На пытанне, калі апошні раз была дома, усміхаецца і адказвае на англійскай мове: „Christmas”.

На месца апошнім аўтобусам

На двары ўжо цёмна. У пэўную хвіліну цягнік спыняецца. Выглядаю праз вакно. Што гэта? Маім вачам паказваецца горад Герліц — Нямеччына...

Хутка даязджаем да Дрэздэна. Цягнік спазніўся на гадзіну. Ужо першая гадзіна ночы. Са станцыі да нашага асяродка даязджаем трамваем ды, як пазней аказваецца, апошнім аўтобусам. Дзверы асяродка адкрывае нам францішканка, якая хутка размяшчае нас па пакоях. Яшчэ адзін позірк на калідор, „дабранач” сказанае нямецкай сяброўцы, ды заслужаны сон.

Без немцаў...

У 9 гадзін раніцы чуецца галоснае „робудка”. Уваходзіць Арэк. На пытанне пра немцаў пахмурнее і з сумам гаворыць, што не будзе нікога і што ён гэтым проста абураны.

На снаданні сустракаю ўсе твары з цягніка. У 8²⁹ у сталовую ўваходзіць сястра, якая займаецца кухняй. Паказвае, што ўжо канец і што мусім ужо выйсці. „Нямецкая пунктуальнасць” — думаю.

Пасля снадання пачынаюцца даклады. Найперш прадстаўляюцца ўдзельнікі. Яны, між іншым, з Варшавы, Астроўца-Свентакшыскага, Любліна, Рэшля, Аполя і іншых гарадоў. Большасць з іх — студэнты.

Валанцёрства ў Еўропе

Сённяшні дзень прысвечаны таксама дзейнасці арганізацыі ІСЕ, якая займаецца валанцёрствам у Нямеччыне і па-за яе межамі. Пра яе працу расказвае Гефард Рус, малады мужчына з усмешкай на твары. Аказваецца, што асяродак, у якім мы жывем таксама належыць гэтаму Фонду. Дакладчык расказвае, што трэба зрабіць, каб быць дас-

Дрэздэн — мэту нашага падарожжя.

ланым на дабравольную сацыяльную службу на год. Найперш маладому чалавеку трэба падаць прашэнне, пасля паехаць на тры дні і паказацца камісіі. Людзі, якіх выберуць, едуць на 14-дзённае абуцэнне. Там пазнаюць сапраўдны бок гэтай працы. З многіх ахвотных за мяжу вызджае толькі частка.

Чыстыя ды пунктуальныя

Пасля абеду разам з сябрамі наведваем мясцовую краму. Аднак усярэдзіне няма нічога апрача піва. Дзесяткі розных бутэлек шматлікіх фірм. Як на нямецкія ўмовы піва не дарагое.

Квартал, у якім знаходзіцца наш асяродак, ціхі і спакойны. Вуліцы даволі чыстыя, няма ніводнага смецця. Напамінаюцца словы Гефарда, што немцам характэрныя чыстасць, пунктуальнасць ды ахвота да дзеяння ў розных саюзах.

Горад над Лабай...

Серада — дзень наведвання Дрэздэна. Горад вельмі цікава распаложаны. З аднаго боку Лабы на вялікіх пагорках знаходзяцца навейшыя кварталы (між іншым наш). Большая частка горада раскінулася на пласкім абшары з другога боку ракі. Дарога ўніз цяжкая. Праз горад вядзе нас Бенямін — валанцёр родам з Дрэздэна ды Міхал, валанцёр з Польшчы. Трамваем даязджаем да найстарэйшага квартала горада. Бенямін пачынае расказваць.

Першыя весткі пра Дрэздэн паходзяць з 1206 года. Улады горада плянуюць праз 6 гадоў арганізаваць юбілейныя мерапрыемствы.

пехаў у дарослым жыцці. Ад імя арганізатараў Міжнароднага фестывалю царкоўнай музыкі ў Гайнаўцы Мікола Бушко і айцец Міхаіл Негярэвіч перадалі ў школьную бібліятэку 6 кампактных дыскаў з царкоўнай музыкай у выкананні найлепшых хораў і падзякавалі белліцэстам за дапамогу ў час фестывалю. Найдаўжэй развітваўся з выпускнікамі дырэктар Яўген Сачко.

На 119 вучняў, якія ў 1996 годзе распачалі вучобу, 106 стала абітурыентамі і 104 паспяхова здалі экзамены на атэстат сталасці (для двух вучняў няўдачным аказаўся пісьмовы экзамен па гісторыі). Пісьмовыя экзамены на атэстат сталасці па беларускай мове вучні здалі з сярэдняй ацэнкай 4,11 (6 выдатных ацэнак), а вусныя — з сярэдняй 4,40 (12 выдатных). Паўліна Байко, Павел Бушко і Дыяна Дубко, як лаўрэаты Алімпіяды беларускай мовы, могуць без экзаменаў паступаць на некаторыя напрамкі ў вышэйшыя ўстановы ў Польшчы.

Дырэктарам вылучаны былі найлепшыя вучні, якія здалі экзамены на атэстат сталасці з сярэдняй ацэнкай вышэй 5,0 і ў час вучобы ў школе атрымалі сярэдняю ацэнку вышэй 4,75. Найлепшым вучням Ілоне Алексюк (матуральны экзамен — 5,57 і сярэдня

Кіруемся да вялікага пляца будовы. Аказваецца, што тут адбудоваецца знішчаны ў вайну Марыяцкі касцёл. Аднаўляць пачалі ў 90-я гады. Дзесяцігоддзямі быў ён проста лозунгам, помнікам з ненапісанымі ніколі словамі: „Не рабіце гэтага больш”.

Уражае праца нямецкіх рабочых. — Pracują w pełnym porządku, — аб'яўляе Міхал, — po pracy zostawiają wszystko na miejscu, tak jak by ich tu nie było... I chyba to jest różnica w rozwoju gospodarczym między nami, — дадае.

Праз старажытную забудову Дрэздэна кіруемся ў бок Тарасаў Броля. Відаць з іх увесь горад, дваццаць метраў ад нас спакойна плыве Лаба. Мінаем многіх турыстаў. Нягледзячы на вялікую колькасць людзей, на тратуарах чыста, парадак.

Цяпер кіруемся ў бок крамаў з сувенірамі. Паштоўкі прадаюцца на сярэдзіне тратуара. Ніхто не думае, каб за іх не заплаціць.

Найлепш хіба дома

Апошняя ноч. Удзельнікі семінара пачынаюць развітвацца. За гэтыя чатыры дні ўсе добра пазнаёміліся, а нават, можна сказаць, пасябравалі. Але што ж, мінае час сустрэч і прыходзіць час развітання. Абнадзейвае тое, што сустранемся праз месяц...

Вяртаючыся бачу беластоцкія гароды, вёскі. Усё тут знаёмае, быццам лепшае. Лепшае, але хіба толькі для тутэйшых...

Міхась СЦЕПАНЮК

Развітальная сустрэча

Кніжкі ўручаюць дырэктар Яўген Сачко і консул Павел Латушка (на другім плане).

Апошні раз сёлетнія абітурыенты Гайнаўскага белліцэа сустраліся са сваімі настаўнікамі і малодшымі сябрамі 30 мая 2000 года ў школьнай спартыўнай зале. На развітальнае спатканне прыбылі таксама бацькі і запрошаныя госці: гайнаўскі благачынны, мітрафорны пратаіерэй Міхаіл Негярэвіч, консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Павел Латушка і намеснік старшыні Рады Гайнаўскага павета Мікола

Бушко, які ўрачыстымі выступленнямі адкрылі мерапрыемства.

У прывітальным слове айцец Міхаіл Негярэвіч заклікаў выпускнікоў не забываць свой кут і пасля вучобы ў вышэйшых установах вяртацца ў родныя мясцовасці, а консул Павел Латушка прасіў не забываць родную мову. Радны Мікола Бушко зачытаў ліст старасты Гайнаўскага павета Уладзіміра Пятрочука, які выпускнікам жадаў пос-

ацэнак — 5,0), Дароце Аўласюк, Паўліне Байко, Анне Грамаговіч і Дыяне Дубко кніжныя ўзнагароды ўручалі дырэктар Яўген Сачко, а Міхаіл Негярэвіч і консул Павел Латушка. Кніжкамі ўзнагароджаны былі таксама вучні, якія закончылі вучобу ў белліцэа з сярэдняй вышэй 4,75 (Альжбета Валесюк і Анеля Кендысь) і тыя, якія здалі матуральныя экзамены з сярэдняй вышэй 5,0 (Павел Бушко, Мажэна Масальская і Марцін Самасюк). Фундатарамі ўзнагарод быў бацькоўскі камітэт і консул Павел Латушка.

Пазней дырэктар і запрошаныя госці ўручалі пахвальныя лісты бацькам найлепшых вучняў і тым бацькам, якія актыўна ўключаліся ў працу школы. Пасведчанні сталасці ўсе выпускнікі атрымлівалі ў прысутнасці настаўнікаў, вучняў і гасцей, а пасля выслушалі выступленні сваіх малодшых сяброў. Вучні трэціх класаў дэкламавалі вершы, а калектывы „Знічка” і „Гоман” спявалі песні. Хвалючым момантам былі таксама пажаданні і кветкі ад малодшых сяброў і развітання з настаўнікамі. Зараз выпускнікоў чакаюць экзамены ў вышэйшых навучальных установах.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

А калі пачуццяў няма?

Адгалоскі

Адна з найбольшых праблем паляшскай праваслаўнай грамадскасці (асабліва моладзі) гэта пытанне, з кім засноўваць сям'ю, а каго ў гэтай справе трэба асперагацца. Праблема іх бацькоў: у якім выпадку можна паблаславіць планаваны іхнімі дзецьмі шлюб, а ў якім — не.

На падставе не толькі справаздачы Ады Чачугі са спаткання ў рамках *Wszechnicy* праваслаўнай культуры („Ніва” н-р 16 ад 16 красавіка г.г.), але і шматгадовага вопыту, я хацеў бы зрабіць некалькі заўваг.

У недалёкай будучыні ад актыўнага ўдзелу ў духоўным жыцці Праваслаўнай царквы няўхільна будзе адыходзіць частка маладых мешаных сужонстваў.

Не абазначае гэта аднак аўтаматычнага змянення колькасці статыстычных прадстаўнікоў нейкага веравызнання. Проста частка гэтых сужонстваў, галоўным чынам з-за перамены асяроддзя і ўмоў жыцця, раней ці пазней далучаецца да груп іншага веравызнання (у асноўным да каталіцкіх).

Ясна, што пра гэтыя справы, такія важныя амаль для цэлага жыцця, маладыя людзі павінны падумаць намога раней, яшчэ перад тым, як пачнуць выбіраць адпаведнага кандыдата на будучага жыццёвага партнёра.

Самі будучыя маладажоны наогул не патрапяць разабрацца ў гэтых справах, а большасць бацькоў не падрыхтавана да ўдзелу ў фарміраванні канфесійна-этнічнай і моўнай свядомасці маладых ды прывязанасці ў іх да ўсяго роднага, у выніку чаго большасць маладых праваслаўных жыхароў Падляшша, не задумоўваючыся, ідзе на ідэйна-канфесійнае „збліжэнне” (фактычна на капітуляцыю). Надзея, што многія цяжкія сямейныя справы можа станоўча вырашыць само пачуццё (каханне?), гэта хутчэй за ўсё „будаванне замкаў на лёдзе”. Не ад сёння вядома, што такое пачуццё паяўляецца не заўсёды, а нават калі так здарыцца, дык праз нейкі час гіне (а часам нават пераходзіць у нянавісць).

Калі чалавек нават вельмі добра выхаваны канфесійна, то гэта не заўсёды вырашае яго шматбаковыя праблемы жыцця ў сям'і і ў шырэйшым грамадстве. Дык можа варта замест змагання за перайманне новых членаў данага („няслушнага” ж!) веравызнання, дзейнічаць спакойна і так, каб маладым было добра?!

Паколькі, як можна няраз пачуць ці прачытаць (таксама ў „Ніве”), не кожнаму грамадзяніну РП „аплачваецца быць далей праваслаўным-беларусам”, справа, аб якой гаворыцца ў справаздачы аб сустрэчы ў рамках *Wszechnicy*, не абмяжоўваецца царкоўна-касцёльнай абраднасцю. Што датычыць жыхароў усходняй Беласточчыны, дык звязана яна з праблемай асіміляцыі, выкліканай амаль добраахвотным адыходжаннем ад беларускіх этнічна-культурных, моўных і канфесійных карэняў, адным словам, усяго таго, што магло б у будучыні „перашкаджаць” маладым людзям у прыстасаванні да новых умоў, у прафесійнай ці грамадска-палітычнай кар’еры і г.д.

На працягу маіх амаль 40-гадовых кантактаў з асяроддзем праваслаўных беларусаў у вялікім горадзе (але не толькі), я сустрэў толькі адно мешанае праваслаўна-каталіцкае сужонства

(абое высокасвядомыя, адукаваныя беларусы), у якіх ніхто не быў прымушаны „капітуляваць” перад партнёрам і яго плябанам. Ды і то невядома, як будзе з наступнымі пакаленнямі ў гэтай спецыфічнай сям'і.

Ведаю таксама іншы факт, на гэты раз зусім няўдачнай спробы сямейнага жыцця: ён — высокаадукаваны беларускі літаратар, яна — польская малакультурная шавіністка каталіцкага веравызнання, у якой калісь выскачыла: „*Zdejmij tego dziada ze ściany!*” Жонка такім чынам загадала мужу зняць са сцяны партрэт славутага беларускага паэта. Яны разышліся на нейкі час, але гэтай надзвычай энергічнай кабеце ўдалося вярнуць мужа — хаця ненадоўга — на ўлонне сям'і. Праўда, сям'я за гэты час павялічылася на чарговае дзіця, але муж да канца пераканаўся, што памыліўся. Яны развяліся і ён выехаў з горада. Цяпер, у поўным псіхічным камфорце, жыве з жонкай-беларускай.

Мне здаецца, што ў сённяшняй рэчаіснасці царкоўная іерархія (каталіцкая ці праваслаўная) у Польшчы павінна лічыцца не толькі з арэлігінасцю часткі моладзі, але і браць пад увагу факт усё вышэйшага ўзроўню агульнай адукацыі цэлага грамадства, ня хочучага ўжо пакорна прытварацца, што верыць ва ўсё, што пачуе з амбонаў.

Немалая частка вернікаў, выхаваных у рэлігійным духу, пастаянна і страшна грэшыць, пагаршаючы этнічна-маральны імідж цэлага грамадства. Значыць, праблемы тут не вынікаюць з арэлігінасці часткі моладзі, а хутчэй за ўсё з краху выхаваўчай працы роднага дому, школы, ну, і царквы ці касцёла.

* * *

Здавалася б, што маладыя кандыдаты на мужа і жонку павінны размаўляць галоўным чынам пра тое, што іх яднае, а не дзеліць. Тым часам нявыяснення і няўзгодненныя раней справы наогул вяртаюцца ў найменш адпаведны перыяд жыцця, даводзячы сям'ю да сварак, а часта і разводаў. Дык мо варта вярнуцца да старых звычаяў: сватой і інтэрцыз?

У сітуацыі большасці праваслаўных жыхароў Падляшша, асабліва тых, што не маюць адпаведнай агульнай адукацыі — калі нават поўныя веды пра „сваю” канфесію з’яўляюцца праблемай, планаванае мешанае сужонства значна павялічвае іх цяжкасці, бо патрэбныя таксама веды, якія датычацца „канкурэнтнага” дагэтуль асяроддзя, з якім звязаны кандыдат на мужа ці жонку. Дык нічога дзіўнага, што многія з іх хацелі б, каб адрозненні між двума веравызнаннямі (асабліва звязаныя з рэлігійным выхаваннем дзяцей) былі ліквідаваны іерархамі абодвух канфесій (чаго, аднак, асабліва ад Каталіцкага касцёла, цяжка спадзявацца).

Нягледзячы на нялёгкую жыццёвую сітуацыю членаў меншасных этнічна-рэлігійных асяроддзяў, іх кіраўнікі заклікаюць моладзь амаль на гераічныя подзвігі, але большасць з іх не мае ані магчымасцей, ані ахвоты і хоча толькі спакою ў адносінах з суседзямі ў блёку, у прадшколі ці ў школе, на рабоце і ў грамадска-палітычнай дзейнасці. Каму там хацелася б змагацца за сваю тоеснасць...

Міхал Занчэўскі, Варшава

Ад аўтара: А калі няма пачуццяў, дык навошта ўся тая каніцель?..

Ада Чачуга

Па слядах мінулага

Аўгустаў

У 1526 г. Ян Радзівіл атрымаў ад караля Зыгмунта I Старога дазвол на заснаванне ў сваім маёнтку карчмы над рэчкай Нэтай — на шляху з Гродна ў Мазоўша і Прусію. Гэта дало пачатак мястэчку Аўгуставу. 15 красавіка 1546 г. кароль вызваліў мяшчан ад падаткаў і мыта на 15 гадоў. Гарадскія правы Аўгустаў атрымаў 17 мая 1557 г. у Вільні ад караля Зыгмунта Аўгуста. Пры яго панаванні была заснавана „руская парафія”, а першая царква знаходзілася на гары над рэчкай Нэтай, на рагу вуліц Царкоўнай (Сянкевіча) і Козьей.

Першым вядомым нам святаром быў а. Сільвестр, які ў 1595 г. абвінаваціў аўгустаўскага войта Мікалая Багінскага ў пазбаўленні належных яму 2 валок з сенажацямі ў Жарнаве. Інвентар ад 1662 г. згадвае ў Аўгуставе вуліцу Царкоўную, пры якой жыло 28 чалавек, між іншым, *Фёдар Солік з жонкай і сыноў трох* і Жарнава з 19 сям'ямі і 53 асобамі.

У 1749 г. прэсвітэр царквы ў Аўгуставе падаў у суд старасту Шаняўскага, яго адміністрацара Станіслава Паўлікоўскага і бурмістра Станіслава Зялінскага, абвінаваціўшы іх у нападзе на ягоную плябанію па вуліцы Рускай: *Naprzód porwali w izbzie siekierę y poszedzszy gwałtownie stajnię odbili y koni parę kosztuiących ieden tyńfów sto, a drugi tyńfów w siedemdziesiąt pięć zabrali. Samą małżonkę y syna szarpali, y tak gwałt z wielkim przestraszeniem ludzi y dzieci w plebanii uczyniwszy y konie zabrawszy, bez żadnego respektu na charakter kapłański, na zabicie onego czym przegróźki y przechwalki.*

У 1784 г. прэсвітэрам быў а. Юзэф Цвікліч. Ён пабудаваў царкву, якую пазней рамантаваў а. Юзэф Канцэвіч, але тады *parafian żadnego już nie masz (...)* *wszyscy przeszli na łaciństwo.* Толькі ў час велікоднай споведзі *przychodnich i innych służących będzie osób kilkanaście.*

Больш вестак пра царкву змяшчае *wizyta dziekańska*, праведзена ў 1819 годзе. У пратаколе пасля гэтага кантролю запісана: *Przywilejem z 29 października 1569 r. była erygowana drewniana cerkiew pw. Matki Bożej na obrzeżach miasta przy rogu ulicy Ruskiej i Koziej. Przewilejem z 29 października 1569 nadano 2 włóki gruntu pomiędzy Augustowem a polami mieszczan; w okresie wizyty te grunta już do cerkwi nie należały.* Арыгінальны дакумент прывілеі ад 29 кастрычніка 1569 г. знаходзіўся ў Ломжынскай іпатыцы і падлягаў камісару Гурчынскаму. 16 лютага 1821 г. каталіцкі ксёндз Міцкевіч звярнуўся з патрабаваннем вярнуць яму гэты дакумент. У выніку царкоўныя грунты сталі ўласнасцю каталіцкага пробашча і лічыліся *штатальнымі* валокамі. Царква карысталася толькі 2 валокамі грунту ў вёсцы

Драўляная царква Іконы Казанскай Божай Маці (1920-я гады).

Жарнава і пляцам пад царквою з агародам (2 моргі і 12 прудоў) у Аўгуставе. У 1799 г. прускія ўлады па санітарных прычынах вызначылі могільнік для ўсіх канфесій на пясчаных грунтах за рэчкай Нэтай. Для ўсходніх хрысціян быў адведзены квартал з левага боку галоўнай алеі. З часам быў ён заняты каталікамі.

У 1819 г. да прыхода, апрача Аўгустава, належалі вёскі Жарнава, Бярнаткі, Тураўка, Кольніца, Сарны, Нэта, Прускаленка і іншыя. У самім Аўгуставе жылі 254 вернікі. Пасля 1820 года прыход быў ліквідаваны. Дэкрэтам Холмскай кансісторыі царква была далучана да прыхода ў Ліпску, дзе ў 1836-1853 гадах настояцелем быў а. Ян Зялінскі. У 1838 г. спавядалася 10 вернікаў з Аўгустава (у 1870 — толькі 3 асобы). Пазней царква перайшла пад апеку прыхода ў Сапоцкіне (цяпер у Беларусі), а яго настояцель а. Міцкевіч адрамантаваў царкву ў 1854 г. Тады ікона Божай Маці, званая Царкоўнай, атрымала новы ківот. Чарговым апекуном аўгустаўскай царквы стаў а. Гейштар — настояцель прыхода ў Лабне (цяпер у Беларусі). Паводле „Холмскаго греко-униатского месящеслова”, з 1867 г. Аўгустаўскім прыходам кіраваў а. Міхал Лукаўскі з Сапоцкіна.

У 1871 г. у царкоўна-прыхадскай школе па вул. Пасвентнай у Аўгуставе вучылася 16 дзяцей. Год пазней у справаздачы адзначалася, што *szkoła prawosławna w Augustowie (...)* *liczyła tylko 9 uczniów.*

У 1873 г. а. Якуб Шыдлоўскі атрымаў загад устанавіць у царкве іканастас, аднак а. Яўген Чайкоўскі — настояцель з Лабна ў лісце ў Холмскую уніяцкую кансісторыю ад 26 лістапада 1874 г. паведамляў, што „царква ў Аўгуставе вельмі цесная і немагчыма паставіць у ёй іканастас”. Прапанаваў ён разабраць старую царкву і ўзвесці новы мураваны храм. Тады царква ў Аўгуставе была філіяльнай і належала прыходу ў Сувалках.

(заканчэнне будзе)

(арг)

Гадавіна шлюбу Галчынскага

1 чэрвеня 1930 года ў кафедральным саборы св. Марыі Магдаліны ў Варшаве павянчаліся паэт Канстанцін Ільдэфанс Галчынскі і Наталія Авалава. Шлюб у царкве адбыўся па жаданні праваслаўнай Наталіі. Сам пісьменнік візантыйскае мастацтва лічыў самым дасканалым дасягненнем чалавецтва.

Семдзесят гадоў пазней у гэтым жа саборы на памятку шлюбу вядомага польскага паэта багаслужбу здзейсніў мітрапаліт Варшаўскі і ўсяе Польшчы Сава. Дачка пісьменніка Кіра Галчынская адзначыла, што шлюб „запісаўся не толькі ў мінулым сям'і, але адбіўся рэхам на старонках польскай літаратуры”.

Угодкі шлюбу паэта — уступ да святкавання чарговых гадавін: 100-годдзя з дня нараджэння і 50-годдзя смерці паэта. 1 чэрвеня г.г. заснаваўся арганізацыйны камітэт, які 2003 год намерваецца аб'явіць годам Канстанціна Ільдэфанса Галчынскага. Яго сустаршынямі сталі Кіра Галчынская, віцэ-прэзідэнт Варшавы Яцэк Здареўскі, а членамі, між іншым — старшыня Саюза польскіх літаратараў Пётр Кунцэвіч, дырэктар Музея літаратуры і старшыня Саюза польскіх пісьменнікаў Януш Адрованж-Пянёнжак. Мітрапаліт Сава з'яўляецца ганаровым членам аргкамітэта.

3 Раманава родам

Іван і Люба Канстанчукі з суседам Шурыкам (цяпер у Францыі) і ўнучкай Мірай. 1961 год.

Люба Казарэз, дачка Андрэя і Натулі з Карэткаў, нарадзілася 31 снежня 1903 года. Калі ёй было пяць, а малодшаму брату Міхасю тры гады, памерла маці. Андрэй узяў Альжуху з Луплянкі. Нарадзіліся ім яшчэ Аляксандр ды Косця. У 1915 годзе з Раманава паехалі ў Расію.

— Дзед Андрэй захварэў тыфам, — расказвае Любіна дачка Ніна, бо ўжо ні Любы, ні Мішы сёння няма ў жылых. — Жылі пад Самарай. А тут такая жара была! Не мог улезаць хворы бацька, пайшоў працаваць. Памёр. Ну што ж, мужавы дзеці непатрэбныя. Дала мачаха чатырнаццацігадовай Любе і яе брату вядро мукі і — жывіце як хочаце! А тут жа вайна наўкола. Хадзілі Люба з Міхасём, збіралі каласкі па полі, шукалі пакінутую пасля капання бульбу. Дапамагалі сіротам рускія людзі. А мачаха стала шукаць шчасця з салдатамі.

Скончылася вайна. Успамінала Люба, як несла брата на галаве, пераходзячы раку — вады было ёй па шыю. З таго часу зненавідзела запах рыбы і пахучай гнілню вады. Дадому рушыла. Узяла свайго брата Міхася і чым магла дабіралася на радзіму, у Раманава. А там дома — ні вакон, ні дзвярэй, павыдзіралі людзі. Удалося неяк дзецям абгарадзіць пакойчык, каб жыць можна было. Людзі з суседніх вёсак хто даў акно, хто дзверы,

дошку. Луплянскія людзі прыносілі сіротам ежу. Мелі яны найстарэйшага брата Федзю; яго перад вайной забралі ў армію. Пасля вайны ён таксама вярнуўся дадому. А бацькаў брат, Павел, прывёз сабе расянку Пашу (сам пасля з'ехаў у Амерыку, працаваў у рэстаране, спачатку памагаў жонцы, сястры Зіне, брату Колю, а потым яго і след прастыў). Паша была цудоўная жанчына, добрая, спагадлівая, памагла пагадаваць сірот.

Дом у Раманаве быў адзін, вялікі. У палову Андрэеву, дзе жылі Люба і Міхась, вярнулася і іх мачаха, Альжуха, з двума сынамі Сашам і Косцем.

Саша ўзяў сабе за жонку Галену з Дрэчан, мелі двое дзяцей. Ірыне было 6 гадоў, Андрэйку паўгода, як за немца бацька ў 1943 годзе страціў жыццё. Прышоў быў пераапраануты партызан, папытаўся пра зброю, каб далі яму абараняцца. Саша і казаў: там, вось, пад страхом пісталет, бярэ. На другі дзень забралі яго ў Міхалова ды расстралялі. А Косця трапіў быў у Нямеччыну, 5 гадоў служыў. Папрасіўся ў водпуск. Далі месяц часу. Прайшоў той месяц — трэба ехаць. Як гэта так — зноў у няволю вяртацца?! Возьме, сам сябе нажом паласне, заедзе ў Ялоўку да камісара — ранены ж, той адтэрмінуе. Раз, другі. І так рускія надшылі, і Косця застаўся.

Сашава жонка захварэла на сухо-

ты, памерла. Ірка ў пятнаццаць гадоў і Андрэй у дзевяць засталіся круглымі сіротамі. Людзі памаглі ім самім пагадавацца. Ірка выйшла ў Страшава, за Грушэўскага. Андрэй вырас, вывучыўся, ажаніўся. Цяпер абое з сем'ямі жывуць у Беластоку.

Люба пайшла замуж у 25 гадоў, у Баравыя, за Івана Канстанчука, шэсць гадоў маладзейшага. Пазнаёмліся былі на вяселлі цёткі Зіны, што пайшла за Восіпа з Медзвядзёў. У Казарэзаў было шмат лугоў, браты далі Любе два гектары лонкі, каля Цісоўкі, там, дзе сваякі, Ягоравы, жывуць. Ад Раманава да Цісоўкі — 9 кіламетраў, добры кавалак дарогі...

Выдалі браты сястру замуж, і самі пачалі засноўваць сем'і. Міша ажаніўся з Вольгай з Грыбаўцоў, мелі яны дзве дачкі, Ніну і Марыю. І найстарэйшы брат, Федзя, ажаніўся, узяў Марысю з Луплянкі; Федзя доўгі час войтам быў па вайне. Дзеці ў іх: Генік — настаўнік, Тамара — акушэрка, Вера — медсястра, Зоя — замужам у Пяньках, на гаспадарцы, цяпер сваю маму з Міхалова забрала...

У вайну паехалі Люба і Іван разам з Зінай ды Восіпам спачатку хавацца ў Белавежжа. Заехалі да цёткі Веры Лявіцкае ў Семяноўку (на яе пляцы стаіць цяпер школа і плябанія). Хацелі зацягнуць воз у сталоду, каб схавалі ад дажджу. А там сячкарня стаяла. Павалок Восіп тую сячкарню, пэнкла яму якась плёўка — о-ё-ёй! Заехалі ў лес, Іван зрабіў шалаш з яліны. Восіп там дзень і ноч папастагнаў, папакрычаў ды памёр. Дайшла вестка да Любіных братоў. Прыехалі забраць усіх у Раманава. Пасцель і крыху добра забралі раней, ды каровы засталіся...

— Забралі мы тых кароў, — працягвае расказ тады трынаццацігадовая Ніна, — гналі мы іх тры кіламетры праз рэчку і балота, на Цісоўку. Дайшлі да Луплянкі. Я ўжо далей не магла ісці. Селі вады напіцца. Папа каза: „Пасаджу цябе на карову!” Не патаю як дайшлі, ці сапраўды я паехала на карове ў Раманава... А пасля папа з мамай пайшлі дахаты картоплі капаць. А там ужо вялікі агонь у бок на Баравыя! Фашысты падпалілі ўсе пушчанскія вёскі. Мы ў Раманаве пражылі тры гады. А як скончылася вайна, давай дахаты вяртацца.

знайшлі дзяўчыну, ніхто з нас не перажыў бы.

У вайну ў Козлікі часта прыходзілі яўрэі. Прасілі жыхароў перавезці іх на другі бок ракі. Тады Нарва разлівалася на 2-3 кіламетры і не было магчымасці самому пераправіцца на другі бераг.

Дзіўныя ў той час былі людзі, а, можа, і такія як сёння. Адны былі добрыя, другія — нелюдзі. Няма было гэтых другіх. Бывала, прыйдзе да такога ночку яўрэі і скажа: „Перавязі на другую старану. Заплачу”. Выплывуць яны на сярэдзіну ракі, перавозчык возьме вясло, адзін ці два разы ўдарыць у галаву пасажыра, абкрадзе з усяго і ўкіне непрытомнага яўрэя ў ваду. Часам, калі сядзелі мы над ракой, бачылі як выплывае труп. Аднак і былі такія, што задарам перавозілі.

Калісь людзі звозілі сена возам-жалезняком. На сонцы такі воз рассяхаўся і трэба было яго ўвапхнуць у раку, каб набрыняў. Памятаю тое лета, калі мне было 10 гадоў. Адзін з суседзяў

Прыехалі Люба з Іванам, дочкамі Нінай ды Зінай на папялішча.

— Купілі хатку малосенькую, тры на чатыры метры, у Семяноўцы, пражылі ў ёй зіму. Давай дабівацца на сваё, будаваць хату. За зіму навазілі дзерава, пілавалі на столках то аднаму, то другому, то суседу, то сабе. Па вайне пабудаваў папа хату Фэдэркаві, каб каня купіць. Нам у вайну ўкралі харошую кабылку... Фэдэрко даў нам белага коніка, моцнага хоць павольнага... У сваёй хатце пабудавалі трохі сцен, а мне трэба было памагаць, габляваць іх, каб гладкія былі. Тата крычыць, а я ж не даю рады, мне трынаццаць толькі... Брата няма, Зіне пяць гадоў... Праз зіму — паставіць яшчэ хлёў і абору. Паедзем з папам у лес, на калочак бярэм дрэва... Спілуем хвойку, а ўцягнуць не дамо рады. Папа возьме калочак на сані класці, бо ж ляда не мелі, а ты, Ніна, прыпрыся, а мне ногі ў каленях гнуцца, вазьмі той калочак, крыху памажы... Мусіць мне ад таго і цяпер ногі баяць, усё адазвецца на старыя гады...

Колькі Любін Іван пабудаваў людзям дамоў, колькі печак наставіў! Меляшкі, Райск, Беласток...

Люба была такая добрая! Да гэтай пары яе хваляць, успамінаюць (памерла ў чэрвені 1979 года). Усіх прыняць любіла, пачаставаць, падзяліцца, распытацца пра справы. А колькі льну сеялі, ткалі, нітак фарбавалі Люба з дочкамі! Колькі поля рабілі! Увесь час у рабоце, да апошняе хвіліны, хоць на ногі занядужала. Бо было работы і работы! І браты яе не забывалі...

У Раманаве цяпер жывуць Косцева жонка Ніна, ягоная дачка Ірэна Расінская, што ўзяла прымака яшчэ пры бабушцы Пашы, Лявона з Кітурьк. І Цівунчыкі яшчэ таму жывуць, па Любінай дваюраднай сястры. А Крукоўскія ўсе паўміралі, дзеці толькі на лета прыязджаюць...

Раманава для мяне, Любінай унучкі, так як і для Міхасёвага ўнука, гісторыка Оліка Карпока, і ўсіх іншых, гэта легенда гнязда, да якога ішлі яны дзецьмі з далёкага краю, куды можна было вярнуцца ў час нягод. Уся памяць — ва ўнуках.

Міра Лукша

Фота Міхала Лукшы

Так выглядала жыццё...

Беласточчыну ў даваенны час насяляла многа яўрэяў. Яны часта займалі добрыя пасады. Многа сярод іх было купцоў, урачоў, юрыстаў. Як успамінаюць старэйшыя людзі, у яўрэяў заўсёды былі грошы, ім добра жылося. Можа таму многія людзі ненавідзелі іх.

Уладзіміру Семенюку з Козлікаў было 7 гадоў, калі пачалася вайна. Пачаткова было спакойна, аднак, калі фронт наблізіўся, людзі сталі баяцца.

— У той час мы жылі на калёні, — расказвае ён. — Немцы часта прыходзілі да нас, выганялі ўсіх з хаты, перашуквалі ўсе будынкі. Чаму? Яны лічылі, што на калёні перахоўваюць „бандытаў”, значыцца, партызан і яўрэяў. Аднак, гэта не была праўда, бо ўсе замоцна баяліся.

Аднойчы зімовым вечарам нехта загрузаў у акно. „Хто там?” — запытаў бацька. „Дайце вады, хлеба!” —

пачуўся мужчынскі голас. „Няма, жонка вечарам расчыніла”. — „То дай вады, куме”. — „Я вам не кум, — адказаў бацька, — а на дварэ стаіць калодзеж, можаце самі напіцца, вады не пашкадую”.

Як добра, што бацька адказаў у такі спосаб. Потым аказалася, што гэта былі немцы, якія хацелі выявіць памочнікаў партызан. Наш сусед зрабіў інакш. Забралі яго ў Кленкі. Потым ніхто яго не мог пазнаць, бо моцна яго пабілі.

Найглыбей у маю памяць запаў дзень, калі да бацькі прыйшоў яўрэяў з дачкой з Бельска. Думаю, што бацька добра яго ведаў. Накарміў іх, але пераначаваць пабаяўся. Я чуў як яўрэяў гаварыў: „Іван, перахавай маю дачку. Не мяне. Перахавай, не скрыўджу я цябе, ні тваіх дзяцей. Адплачуся. Прашу цябе”. Бацька не згадзіўся. Не мог згадзіцца, бо калі б немцы

3 майго

панадворка

На другі дзень Вялікадня пабываў я ў Гродне ў сваіх родных і знаёмых. Бачыў як адзначалі там Першамай — свята працоўных. Не такое яно было як пры камуне, калі людзі цешыліся (цяпер гавораць, што пад прымусам). Сёння той жа народ плача па камуне пры помніку Леніну. Старэчы ўсклалі да помніка кветкі, успаміналі светлае мінулае, наракалі на дарагавізну ў магазінах і мізэрныя пенсіі. У Гродне, як і ў Беластоку, па вуліцах гуляюць хуліганы і толькі разглядайся, каб не дастаць па галаве.

Прапаную кандыдату, якога восенню выберуць прэзідэнтам РП і які ўвядзе нас у трэцяе тысячагоддзе, каб з Новага года дабавіў бедным пенсіянерам па сто злотых. Тады яму заспяваем „Сто лят”! Бо цяпер, з 1 чэрвеня, павысілі нам пенсію на 4,3%, а гэта на-

ват не хопіць на паўлітра гарэлкі. А без закускі не вып’еш і не заспяваеш.

Што ж цяпер нарабілася з сацыяльным страхаваннем?! Раней чалавек працаваў і практычна нічога пра ЗУС не ведаў. Цяпер увялі тры філіяры, а якая ад гэтага будзе пенсія — ніхто толкам не знае. А што з беспрацоўнымі і тымі, якія працуюць нелегальна? Не кожны прыватны прадпрымальнік хоча рэгістраваць рабочых, а беспрацоўныя (іх жа ў нас каля 15% ад агульнага ліку занятых) часта вымушаны згаджацца на гэта, каб нейкі грош зарабіць.

Люблю хадзіць у госці і прымаць гасцей у сябе. Бывае, што трапляюцца мне няпрошаныя наведвальнікі. Апошнім часам сталі імі ігавісты. Ходзяць яны па вёсках і туманяць галовы людзям. Прыходзілі таксама да мяне, але калі пабачылі безвыніковасць сваіх намаганняў, абмінаюць мой дом. Колішнія прапаведнікі хадзілі пешшу, а цяперашнія раз’язджаюцца на прыгожых аўтамабілях. Знак часу!

Дзядзька ЗАХАР

ВЕР — НЕ ВЕР

Астроне! Мне прысніліся дзіўныя сны. Такія мне яшчэ ніколі не прысніліся. Невядома, што яны абазначаюць.

У першым сне мне здалася, што мы ў Варшаве. Быццам паехалі мы ўсёй сям’ёю на экскурсію. Перш за ўсё вырасшылі купіць білеты ў нейкі тэатр. І вось мы ходзім па Варшаве і шукаем, у які б гэта тэатр пайсці.

Ідзем спачатку ў раён Жалібож, там стаіць цудоўны будынак тэатра. Але мы ўжо чамусьці на Волі. І тут бачым такі ж прыгожы тэатр, хаця выглядае ён зусім інакш. А вось ужо мы на Макатове. І зноў — навіосенькі вялікі тэатр. Куды ж нам падацца? І... я прачнулася.

Чакай, Астроне, гэта яшчэ не ўсё. Заснула я і зноў, і сніцца мне мой родны дом на вёсцы (цяпер я жыву ў горадзе). Хаджу па ім — то ў адным пакоі, то ў другім. Раптам бачу на стале яйкі. Але

што гэта былі за яйкі! Якія прыгожыя! Не, не былі гэта пісанкі, а натуральныя яйкі, ды толькі такія рабенькія, быццам перапёлчыны. Маленькія і вялікія. Малыя — крыху большыя за перапёлчыны, а вялікія — як не вельмі вялікія курыныя. Я бяру сабе два малыя яйкі фіялетавага адцення, а нехта мне падае яшчэ адно вялікае — ружовага адцення. А я кажу: не, я хачу, каб і вялікае было таксама ў фіялетавага рабацінне, каб быў камплект. І ўжо я зусім прачнулася. Што гэта ўсё абазначае?

ГАННА

Ганна! Першы твой сон гаворыць за тое, што з усіх бакоў акружаюць цябе фальшывыя сябры і прыяцелі (тэатр). А што датычыць другога сну, дык ён абазначае задавальненне і радасць ад нейкага прыбытку. Можна, тая няшчырасць і зайздрасць тваіх знаёмых будзе звязана з гэтым. Цешыцца з іншым, калі яму добра — нялёгкая справа. У бярдзе спачуваючых шмат.

АСТРОН

Неабаснаваная прапанова

У маі пяць членаў Управы Бельскага павета выступілі да Рады павета з прапановай павялічыць зарплату бельскаму старасту. Перад сесіяй прапанова абмярковаўлася на пасяджэннях шасці пастаянных камісій Рады.

Трэба прыгадаць, што ў пачатку гэтага склікання Рада вырашыла, што стараста будзе атрымоўваць 5 323,85 зл. у месяц. У снежні мінулага года, у сувязі з дасягненнем 20-гадовага працоўнага стажу, зарплата старасту аўтаматычна павялічылася да 6 805,63 зл.

На думку аўтараў прапановы, стараста не так ужо многа зарабляе, зважыўшы на тое, што Бельскі павет займае

першыя месцы па колькасці насельніцтва і велічыні плошчы ў ваяводстве. Стараста, паводле іх, выказаўся ініцыятывай і рашучасцю ў прыцягванні фінансавых сродкаў на патрэбы павета. Калі б ажыццявіў прапанову, зарплата старасты склала б амаль 8 тысяч зл.

Аднак усе камісіі прапанову адкінулі і згодна заявілі, што павялічваюць старасту зарплату ва ўмовах складанай гаспадарчай сітуацыі і засухі, якая наведла гэты рэгіён, было б немэтазгодным. Таксама XXIV сесія Рады павета 26 мая адхіліла прапанову Управы Бельскага павета. Стараста застаўся са старой зарплатай.

Андрэй НАЗАРЭВІЧ

Выданне „Драўляныя цэрквы Беласточчыны” (тэксты на польскай, беларускай і англійскай мовах) можна заказаць у яго аўтараў. Кошт кніжкі — 39 зл. (у тым кошт перасылкі — 9 зл.). Заказы прымаюць:
Ewa i Andrzej Keczynscy, Park Pałacowy 3/4, 17-230 Białowieża
Тэл. (0-85) 681 28 80 (аўтаадказчык).

Здароўе наш скарб

У маладосці я быў фанабэрыстам. Усю зіму без шапкі хадзіў ды ў расшпіленай кашулі. Бацькі неаднойчы перасцерагалі: шануй здароўе, бо як састарэешся, дык зразумееш... Але будзе позна. Як затрачанага часу не вернеш, так і здароўя не паставіш на месца, — казалі.

На заўвагі бацькоў я толькі рукою махаў. З шаснаццаці гадоў патаемна пачаў папярсоў закурваць, пазней і ў кілішак заглядаць. Узрослым хацеў быць ды сваім аднагодкам імпаанаваць. На момант не задумоўваўся, які ўрон свайму здароўю прыношу.

У канцы пяцідзсятых гадоў пачаў я працаваць. Свой грош у кішэні быў. Добра харчавася. Піўцо папіваў. Таму і „жывоцік” пачаў падымацца...

Да семідзсятых гадоў амаль лекара не наведваў. Не карыстаўся бальнічным лістком. Пасля пачало нешта скрыгатаць у маім арганізме. Першы візіт у лекара паказаў, што мая пачонка неадпаведна функцыяніруе ды ціск павышаны. Не гаварылася ўжо пра тое, што на сабе лішні некалькі дзсяткаў кілаграмаў нашу. Пухкім стаў...

У васьмідзсятых гады стаў я пастаянным наведвальнікам кардыёлага. У 1995 годзе трапіў у цэнтральную чыгуначную паліклініку ў Мендзылесе. Пасля ўсебаковых даследаванняў лекары вердыкт быў адназначны: непрыдатны да працы на чыгунцы. Затым паставілі на лекарскую камісію, дзе прызналі II групу інваліднасці. З таго часу неабходнымі сталі пілюлі. Калі імі карыстаюся, дык і ціск знаходзіцца ў „норме” і нядрэнна сябе адчуваю. У маі г.г. я трапіў у гайнаўскі шпіталь. Лекар хуткай дапамогі прадвясчаў інфаркт. Пасля скрупулёзных даследаванняў на аддзеле інтэнсіўнай тэрапіі лекарам удалося паставіць правільны дыягназ: вострае запаленне жоўцевага пузыра. Неабходная аперацыя. Увечары гэта ж самага дня мяне перавезлі на хірургічнае аддзяленне, а зранку наступнага дня я ляжаў ужо на аперацыйным сталі. Зараз усё па-за мною. Аперацыя закончылася паспяхова, хаця, як гаварылі сябры па палаце, „нічога ў тым надзвычайнага не было”. Для мяне, аднак, гэты кароткі час прабывання ў бальніцы, энкі хворых, від іхняга калецтва і смерць тых, каго перамагла хвароба (двое пры мне памерлі ў суседніх палатах) заставілі задумацца над тым, як я ставіўся да перасцерагання бацькоў, як шанавалі здароўе. А што мінулага назад не вернеш, дык хацеў бы

хоць падзяліцца зараз сваімі заўвагамі і рэфлексіямі наконт гэтай справы.

Мае хворае сэрца і „пушыстасць” (лішнія кілаграмы), гэта вынік легкадумнасці: неадпаведнага харчавання (замнога тлустасці спажываў), курэння папярсоў (амаль дваццаць гадоў курыў) і празмернага спажывання алкагольных напояў. Курэнне пакінуў 31 кастрычніка 1968 года. Дату запамятаў дасканалю, бо развітанне з дрэннай звычайкай курэння лічу важнай падзеяй у сваім жыцці. Кілішак абмяжоўваю да мінімуму. З падборам адпаведных прадуктаў харчавання няма праблемы. У дамашняй бібліятэцы шмат кулінарных і лекарскіх кніжак, у якіх знаходжу сабе дыетэтычныя рэцэпты. А свежых прадуктаў для таго ў чаромхаўскіх крамах хоць адбаўляю.

Карыстаючыся нагодай, прывяду прыклад вельмі цікавай перадачы, якая дэманстравалася па першай праграме публічнага тэлебачання ў нядзелю 21 мая г.г. у 16⁰⁵ „Ад А да здароўя”. Тычылася яна курэння папярсоў. У амаль гадзіннай дыскусіі выступілі шматлікія лекарскія ды грамадскія асабістасці на чале з вядомым хірургам-кардыёлагам праф. Збігневам Рэлігам.

Як паказвае статыстыка 40% мужчын і 20% жанчын карыстаюцца дрэннай звычайкай курэння. У залежнасць ад папярсоў найчасцей пападаюць маладыя людзі ва ўзросце да дваццаці гадоў (80% курцоў). Даследаванні паказваюць, што разам з нікацінам у нашы лёгкія трапляе чатыры тысячы хімічных злучэнняў, якія ў садзейнічаюць развіццю хвароб сэрца і рака лёгкіх. У праежку 8 секундаў у сусветным маштабе адзін чалавек памірае па прычыне тытунёвай хваробы. Праз 30 гадоў смяротнасць баольшае і ўжо што 3 секунды будзе паміраць хворы курэц.

І яшчэ некалькі статыстычных даных. За першыя 10 мінут эмісіі вышэйзагаданай праграмы памерла 75 чалавек на „тытунёвай хваробы”, пасля 25 мінут памерла ўжо 150 асоб, паўгадзіне — 225, а пасля 50 мінутах — 375 асоб.

Гэтыя лічбы гавораць самі за сябе. Ці варта затым выпягваць руку за папярсоў? Зважыўшы на баламутную аргументацыю, што людзі кураць для „прыемнасці”, на маю думку „ігра не варта свечкі”. Бо гэтая хвілінка „прыемнасці” можа нам дорага абысціся — затрацім свой скарб, здароўе. А яго ніякія грошы, ніякія багаці не заступяць. Варта пра гэта памятаць!

Уладзімір СІДАРУК

Краявід з Нарвай

Нарваўская гміна распаложана на паўночна-заходняй ускраіне Белавежскай пушчы. Ёсць у ёй атракцыйныя месцы для адпачынку. На тэрыторыі гміны на 30-кіламетровым адрэзку працякае звільстая рака Нарва, акружаная малымі вочкамі вады. У лесе, на сенажацях ды ў даліне можна сустрэць амаль усе віды дзікіх звяроў ды птушак. Рыбаловыя цэніць сабе багатыя рыбай рукавы ракі Нарвы. У сасновыя ды ў мешаных ліставых лясах растуць грыбы і ягады.

Турысты і курортнікі ахвотна кары-

стаюцца гасцінай гатэля „Пад акацыяй” на 40 начлежных месц і прыватнымі кватэрамі ў Нарве, а ўлетку маладзёжнай турыстычнай базай на 25 начлежных месц у Янове, а таксама Асяродкам адпачынку „Рыбакоўка” у Рыбаках, што ў лесе на левым беразе Нарвы. Каля „Рыбакоўкі” можна ставіць палаткі і раскласці агонь.

Варта адзначыць, што ў ваяводскіх планах прадабчавецца стварэнне вадасховішча паміж вёскамі Пухлы і Сацы. З гэтай мэтай будзе запруджана рэчка Рудня. Каля яго пабудуюць адпачынкавыя домікі.

(гай)

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: http://www.kurier-poranny.com/niwa
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

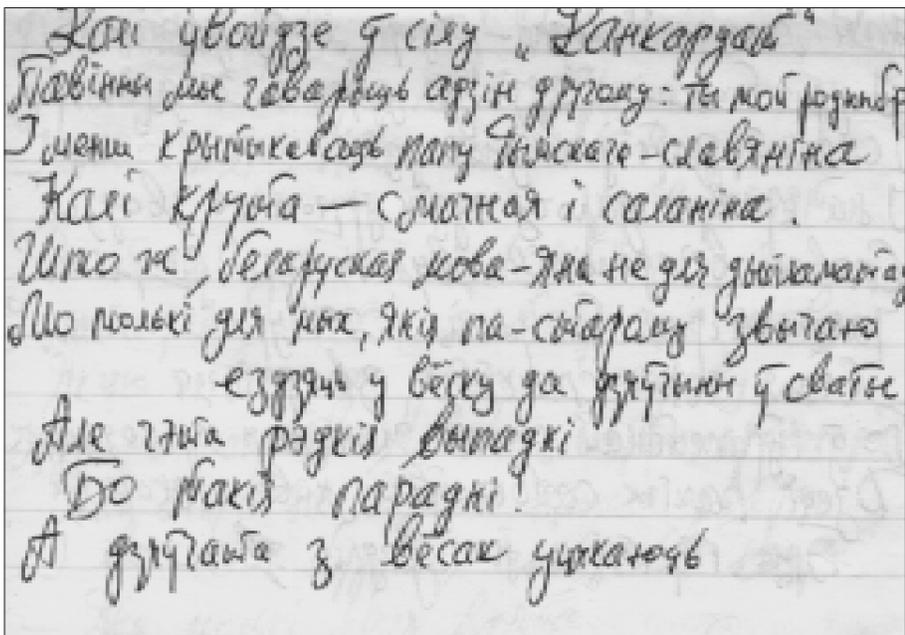
Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоў.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп’ютэрны набор: Яўгенія Палюцкая, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na III kwartał 2000 r. upływa 5 czerwca 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na III kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europą — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

Сяло і горад, склад і лад, рытм і гармонія... — словам, сімфонія.

Як не кіем, то палкай

У „Ніве” калісьці друкавалася старонка „Белавежа”, дзе расхвальваліся да неба нашы „белавежцы” і іх творы, што часта не было чаго чытаць. Старонку тую зліквідавалі і на яе месца паявілася „Літаратурная старонка”, дзе таксама выступаюць „sami swoi” і любімцы свайго „Я”. Некаторыя вершы гэтых „літаратурных паэ-

таў” ні к сялу ні к гораду, без складу і ладу, без рытму і гармоніі. Хаця няма чаму дзівавацца: палавіна „Нівы” ахоплена гэтым танным, посным і без акараскі таварам.

Калі рэдакцыя надрукуе гэты мой допіс, то можна лічыць, што дух беларускі яшчэ ў „Ніве” не памёр.

Мікалай Панфілюк

Паважаны спадар Панфілюк!

Ваш допіс безумоўна заслугоўвае на друк! І не толькі — на адказ таксама.

Можна было б адказаць Вам напрыклад так: „Адказаць на Вашы зачэпкі быў бы сэнс толькі тады, калі б яны выказвалі новыя думкі. Вязаць цапы і малаціць салому слоў я не маю часу ні ахвоты”. А можна было б адказаць і іначай: „Ludzie w swojej masie mają tendencję do nienawidzenia rzeczy wybijających się ponad przeciętność, a wszelkiej wybitności nieodłącznie towarzyszy niechęć motłochu”. Аднак патэнцыяльныя аўтары такога таннага, поснага і без акараскі та-

вару ўцяклі ад „Нівы” як дзяўчаты з вёсак. Хаця надалей палавіна „Нівы” ім ахоплена, то другая палавіна захоплена вершамі з ладам, складам, рытмам і гармоніяй. Такімі, пра якія некалі і ў горадзе, і ў сяле гаварылі, што чытаюцца як кіем па плоце. Выдатны мастацтвазнаўца Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў сказаў бы нават больш мякка: як каровіным хвостом па плоце. І таму ў адказ на буйства літаратурных гізаў вы задзірайце на яшчэ вышэйшы ўзровень свой творчы варштат. Ведайце — нас цьмы, і цьмы, і цьмы!

Аляксандр Вярыцкі

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

— Маруся, чаму ўчора наш сусед так страшэнна лаяў жонку?

— Бо не хацела яму сказаць на што развяла ўсе грошы.

— А за што сёння на яе крычыць?

— Бо ў рэшце рэшт яму прызналася.

— Татка, як інакш назваць мнагажонства?

— Палігаміяй.

— А аднажонства?

— Манатоніяй.

У лекара:

— На жаль, не магу вылечыць вашага мужа ад гаворкі праз сон.

— То дайце нейкі лек на тое, каб хача прыстойна выказваўся.

Гутараць два сябры:

— Я ўжо дзесяць гадоў жанаты і ўвесь час кахаю адну жанчыну.

— Твая жонка, пэўна, шчаслівая?..

— Так; яна пра гэта нічога не ведае.

У камісарыят паліцыі ўбывае задыханы мужчына:

— Абакралі мне краму!

— А была пасвенчана?

— Не.

— То няма злачынства.

— А што?

— Божая кара.

Муж да жонкі:

— Дарагая, думаю, што ты не хацела б ісці ў кіно ў старой спадніцы...

— Як цудоўна, што ты пра гэта падумаў!

— Таму і купіў толькі адзін білет.

Гутараць два маладажоны:

— У майго сябры добрая жонка.

Я ўжо два разы бачыў, як яму памагала скрэбіць бульбу.

— Андрэй! Твая жонка — бландзінка ці брунетка?

— Цяжка сказаць. Гадзіну таму пайшла да цырульніка і яшчэ не вярнулася.

Паліцыянт падчас сьнедання размаўляе з жонкаю:

— Раніцай зняў я сляды пальцаў з майго кашалька. Як думаеш, дарагая, да каго яны зноў належалі?

— Ці па пятнаццаці гадах сужонства можна яшчэ гаварыць пра секс?

— Гаварыць?.. Безумоўна!

Знаходка

— Ой, як танна дастаўся мне пярсцёнак. Знаходка! — абвясціла Агата, размашыста ўбываючы ў хату ды падсунула мне пад нос залацісты прадмет. Я ссунуў акулеры на нос: праўда, залаты пярсцёнак.

— Панясеш у бюро знаходак?

— Не мае ніякіх прыкмет. Дарэчы, я за яго заплаціла.

— Ну дык знаходка! Кажы адразу, што ты яго купіла. Магу табе дараваць — не набудзеш новага крэму ад маршчычын і будзем моршчыцца цэлы месяц.

Агата прынесла сабе гарбаты і пачала расказ.

— Іду я ля базару, а тут чую: Дзінь-дзінь-дзінь! — штосьці падае. Пад ногі пакаціўся пярсцёнак. Я давай шукаць акулеры. А насупраць жанчынка падбывае, таксама схіляюцца па знаходку. „Ой, — кажа яна, з моцным нетутэйшым акцэнтам, — пярсцёнак мы разам знайшлі!” Я ёй кажу: „То бярыце, бо я золата ўвогуле не нашу”. — „Ах, не-не, мне нельга так. Мая рэлігія не дазваляе. Каб было справядліва, давайце падзелімся”. — „А не лепш занесці ў бюро знаходак ці якую рэдакцыю?” — „Ніякіх прыкмет асаблівых ён не мае... Давайце, папалове падзелімся... Ой, добрай пробы золата, тут выціснута, гляньце!” — „А што тут дзяліцца, бярыце яго і ўсё, выглядае яшчэ небагата, прадасце, дзецям будзе што даць есці...” Праўда, кабета прэзентавалася надта ж сціпла, бедна нават,

без ніякіх упрыгожанняў, без прычоскі акуратнае... „А як жа будзем дзяліць? Трэ было б пайсці да ювеліра... Напэўна, палічыць гэта толькі як залаты лом...” — „То, можа, зробім так: дайце мне колькі там маеце, і будзем лічыць, што па палове падзяліліся!” У мяне было две двацаткі, дык я ёй і дала...

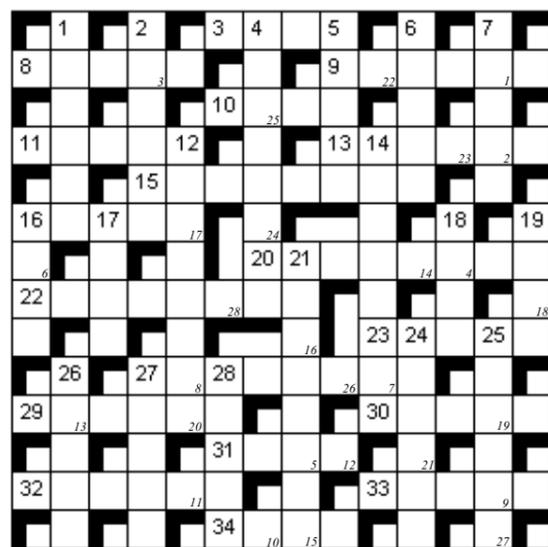
— Ну, я на золаце не знаюся, — здаўся я, глядзячы на палаючыя шчокі май жонкі. Нашто ёй той чужы пярсцёнак, хай і запаўдарма дастаўся! — Ідзі заўтра да ювеліра, хай ацэніць.

Агата любавалася знаходкай увесь вечар. Пазваніла нават сваёй сяброўцы Зінцы, што яе Зоськай велічаюць на працы. Потым моцна шкадавала, бо Зінцы хоць ты замок-маланку закладвай на маляваны роцік — усё растрэпле! Пайшлі былі ў панядзелак Агата з сяброўкай у ювелірную майстэрню. Толькі ўзяў пярсцёнак у рукі майстар, устрымліваючы рогат (шкада ж кабет!) сказаў: „А вы не першыя ў мяне з такім вырабам. Пэўна, «выпадкова» трапілі на гэтую цудоўную знаходку? І танна яна вам абышлася? Колькі далі за пярсцёнак?” — „Сорак злотых!” — пачырванела Агата. „То на нямат вас яшчэ абдурылі. А хто гэта быў? Мужчына ці кабета? Не толькі ў Беларускай яны дзейнічаюць”.

— Пакладзі гэты кур’ёзны выраб у хатні музей асабліваасцей, — параіў я жонцы, і яна з крывой усмешкай паклала пярсцёнак у наш таемны схоў, дзе трымаем розныя цуды, якія сведчаць пра дзівы нашага сужыцця.

Вандал Арляніскі

Крыжаванка

хворы на рэўматызм, 16. вывіх, 17. адрыва, 18. дзяржава, 19. расійская рака, якая ўліваецца ў Фінскі заліў, 21. табу, 24. казацкі важка, 25. працуе граблямі, 26. група афрыканскіх народаў у цэнтральнай, усходняй і паўднёвай Афрыцы, 27. вялікая драпежная рыба, 28. дамавіна.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграныя кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 19 нумара

Гарызантальна: кузька, Кадафі, замена, якар, Дрын, Афганістан, агат, капа, Бухара, павіян, лапата.

Вертыкальна: кумпяк, каза, Кана, фібрын, мельнічыха, Арафат, drank, Агрыпа, пакута, буян, рала.

Рашэнне: Янка Купала.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх і Юрасю Сцяпанаву з Віцебска.

